

Nr 415.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk; given Stockholms slott den 30 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen besluta, att mom. 2 och 5 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skola från och med den 1 januari 1919 erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor, (*centralkassa för jordbrukskredit*) kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2,000 kronor jämte ett tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor för ett län och 500 kronor för varje ytterligare län samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 4,000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 2,000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 1,000 kronor under vart av ytterligare fyra år, med tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor om året för ett län och 500 kronor om året för varje ytterligare län.

Mom. 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, hand-
Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 374 häft. (Nr 415.) 1

lägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

Ansökan om förvaltningsbidrag skall vara åtföljd av:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock, där ansökningen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa, därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit, yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Frågan om lämpliga åtgärder för ordnandet av det mindre jordbrukets kreditförhållanden har sedan länge varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Första uppslaget till dess upptagande på dagordningen gavs genom en underdånig skrivelse den 7 november 1903 från hushållningssällskapens ombud. Efter åtskilliga förarbeten hade frågan slutligen kommit så långt, att propositioner i ämnet kunde föreläggas 1915 års riksdag.

De grundprinciper, på vilka det förslag, som sålunda blev föremål för riksdagens övervägande, var byggt, voro, såvitt nu är av intresse, följande.

Jordbrukets speciella kreditbehov kunna, som bekant, uppdelas i tre stora kategorier, den egentliga fastighetskrediten, som har till ändamål att förmedla fastighetsomsättningen och för den, som icke själv

förfogar över tillräckligt kapital, underlätta förvärvandet av lämpligt brukningsområde, den sekundära fastighetskrediten, som har till huvudsakligt ändamål att bereda tillgång till de kapital, som erfordras för sådana anläggningar och förbättringsarbeten, som icke kunna beräknas annat än efter längre tids förlopp återgälda nedlagda kostnader, samt slutligen själva driftskrediten, som avser att i första hand täcka de regelbundet återkommande behoven av rörelsekapital men även att bereda tillgång till medel, som erfordras för sådana förbättringsåtgärder, som kunna förväntas mycket snart återgäldas genom ökad avkastning från fastigheten.

Av åtskilliga skäl ansåg man sig, då man nu skulle söka åstadkomma en praktiskt tillfredsställande lösning av frågan om ordnandet av det mindre jordbrukets kreditförhållanden, böra tillsvidare bortse från förstnämnda båda kategorier av lånebehov. Dels kunde desamma anses i någon mån tillgodosedda genom redan befintliga anordningar, statens egnahemslånerörelse, hypoteksföreningar, sparbanker etc., dels krävde tillfredsställandet av förstnämnda lånebehov helt andra rörelseformer än tillgodoseendet av behovet av driftskredit, vadan de näppeligen kunde tänkas tillgodosedda genom samma organisationer som detta, och dels slutligen syntes oöverbanneliga svårigheter skola komma att möta att inom rimlig tid anskaffa de stora kapital, som skulle erfordras för en tillfredsställande lösning av frågan i hela dess vidd på en gång.

Man ansåg sig alltså böra begränsa sig till att tillsvidare endast taga sikte på frågan om beredandet av möjlighet för de mindre jordbrukarna att på skäliga villkor erhålla den kredit, som erfordras för uppehållet av själva driften.

Med denna begränsning följde även en annan. Till följd av välbekanta förhållanden måste tillfredsställandet av de ovan förstnämnda kreditbehoven nästan uteslutande ske med anlitaandet av själva fastigheternas belåningsvärde, och under utvecklingens gång har för nämnda ändamål detta belåningsvärde tagits i anspråk så starkt, att något nämnvärt därav icke återstår för driftskrediten.

Man var således med den begränsning, vari frågan upptogs, hänvisad till att bygga uteslutande på den personliga kreditvärdigheten hos låntagarna; och det gällde alltså att söka på bästa sätt tillgodogöra sig denna. Detta kunde emellertid, om man ville vinna en lösning av frågan efter större måttstock, då det gällde det mindre jordbruket endast ske genom att lita till jordbrukarnas självverksamhet i kooperativa sammanslutningar.

Sälunda gav sig själva stommen till organisation av sig själv. Att icke den kooperativa formen skulle anlitas vid frågans lösning ifrågasattes ej heller någonsin på allvar under förarbetena.

Vid det närmare utformandet gjorde sig emellertid även andra synpunkter gällande. Först och främst gällde det att skaffa tillräckliga kapital och att skaffa dem på villkor, som kunde anses tillräckligt billiga för att lösningen skulle innebära verkliga förmåner för dem det gällde. Detta kunde, särskilt som man av åtskilliga skäl snart fann, att man icke kunde allt för mycket bygga på statens mellankomst, endast ske därigenom att organisationen gjordes sådan, att jordbrukarnas personliga kreditvärdighet fick komma till sin fulla rätt. För detta senare ändamål erbjöd sig den i gällande lag om ekonomiska föreningar upptagna föreningsformen, föreningar med begränsad personlig ansvarighet, med vars tillhjälp man kunde ställa hela den befolkningsklass, det gällde, så gott som solidarisk gent emot långivarna. Vidare framstod det som ett önskemål, värt synnerligt beaktande, att söka göra ett slut på det å landsbygden florerande borgenssystemet och växelrytteriet. Detta senare kunde tänkas ske framförallt på två vägar. Dels kunde man genom att på lämpligt sätt avgränsa verksamhetsområdet för de föreningar, som avsågos att uppbära rörelsen, öppna möjlighet för att å ena sidan långivningen kunde ske med noggrann kännedom om vederbörande lånesökandes personliga och ekonomiska förutsättningar och å andra sidan kunde övervakas, att lånet verkligen finge en sådan användning, som kunde bidra till stärkande av hans ekonomi. Dels ock kunde man genom en sträng begränsning av lånerätten och riskernas fördelning på samtliga föreningsmedlemmar göra dem lättare att bära. Genom många små riskers fördelning på ett flertal händer kunde i organisationen inläggas ett moment av ömsesidig försäkring, som med tiden åtminstone borde kunna bidra till att göra kravet på särskild borgens- eller annan säkerhet allt mera överflödigt allt efter som de verksamheten uppbärande föreningarna hunne konsolidera sig genom bildande av reserv- och andra dylika fonder.

Efter nu angivna synpunkter var det system, som föreslogs, uppbyggt.

Grundstommen till det hela utgjordes av lokala föreningar med strängt begränsade verksamhetsområden samt personligen ansvariga medlemmar. De lokala föreningarnas, jordbrukskassornas, verksamhetsområden skulle vara sammanhängande samt skilda från andra jordbrukskassors och icke större, än att varje kassas medlemmar kunde förutsättas känna varandras personliga och ekonomiska förhållanden. För deras

soliditet sörjdes genom en bestämmelse, att medlems personliga ansvarighet icke finge bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande en och en halv gång hans lånerätt, d. v. s. det belopp, intill vilket han skulle vara berättigad att genom kassan erhålla lån. Till begränsning av riskerna syftade bestämmelser, att för ägare eller brukare av jord delaktighet i jordbrukskassa i regel icke kunna vinnas för större areal odlad jord än han verkligen ägde eller brukade inom kassans verksamhetsområde samt att ingen skulle kunna vinna inträde för mer än 50 hektar jord eller för större areal, än som motsvarade en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits, ävensom att medlems lånerätt icke finge sättas högre än till 75 kronor för varje hektar jord, för vilken han ägde delaktighet i kassan. Rörelsens begränsning till att endast avse beredandet av driftkredit vanns genom noggranna bestämmelser angående de ändamål, för vilka lån finge utlämnas. Genom dessa bestämmelser sökte man även hindra kassorna att inlåta sig på sådan kreditgivning för andra än rena jordbruksändamål, som särskilt i Tyskland på vissa håll ägt rum och där medfört ödesdigra verkningar för kassornas medlemmar. Emellertid upptogs bland de ändamål, för vilka lån skulle kunna lämnas medlemmarna, även erläggande av insats för inträde i annan ekonomisk förening, som avsåge antingen beredande av tillgång till redskap och maskiner, som erfordras för jordbruket, eller utsäde eller foder- och gödselmedel eller torvströ eller avelsdjur, eller ock tillgodogörande av produkter av jordbruket eller någon dess binäring. I samma riktning, att begränsa verksamheten till den rena driftskrediten, skulle även verka vissa bestämmelser angående inskränkningar i den tid, för vilken lån finge utlämnas, på samma gång som därigenom och genom en föreskrift om skyldighet för jordbrukskassa, som för egen räkning dreve sparkasserörelse, att hålla viss kassareserv avsågs att sörjas för bibehållandet av kassornas likviditet.

Nästa led i organisationen skulle utgöras av centralkassor för jordbrukskredit. Deras huvudsakligaste ändamål skulle vara å ena sidan att var inom sitt verksamhetsområde övervaka och leda jordbrukskasserörelsens utveckling samt å andra sidan att bereda tillgång till de medel, som erfordrades för densamma.

De principer, efter vilka centralkassorna skulle organiseras, voro i huvudsak desamma, som lagts till grund för jordbrukskassornas organisation. Även deras kreditvärdighet uppbyggdes sålunda på grundvalen av de enskilda jordbrukarnas kreditvärdighet fastän medelbart genom jordbrukskassorna såsom mellanled. Till medlem i centralkassa

skulle endast få intagas godkänd jordbrukskassa. De anslutna kassorna skulle vara ansvariga för centralkassans förbindelser i förhållande till sina insatser och frugo var för sig ej ingå med så många insatser, att det belopp, varmed den enskilda jordbrukskassan bleve ansvarig för centralkassans förbindelser, komme att överstiga två tredjedelar av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassans medlemmar i sin ordning vore ansvariga för dess förbindelser. Jordbrukskassans lånerätt i centralkassan skulle icke få sättas högre än till halva det belopp, varmed jordbrukskassan ansvarade för centralkassans förbindelser, ökat med hälften av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassans medlemmar i sin ordning ägde lånerätt i denna. Då, på sätt förut nämnts, medlemmarnas i en jordbrukskassa ansvarighet alltid skulle med minst en tredjedel överskjuta deras lånerätt, var genom bestämmelserna om ansvarighet och lånerätt i en centralkassa sört för att till skydd för dess risker alltid skulle stå en ansvarighet av de enskilda jordbrukarna, som icke blott täckte nämnda risker utan med en tredjedel överskötte desamma. Därmed var sålunda en fast grund lagd för centralkassornas kreditvärdighet. För att centralkassorna vid sin kreditgivning skulle kunna bygga på en ingående kännedom om de lånesökande jordbrukskassornas förvaltning och kreditvärdighet och även för att kostnaderna för centralkassornas övervakande och ledande verksamhet icke skulle över hövan förstoras föreskrefs, att även deras verksamhetsområden skulle vara strängt begränsade och icke få överstiga tre län för varje kassa samt att till medlem i centralkassa endast skulle få intagas jordbrukskassa, vars styrelse hade sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde. Med denna sistnämnda bestämmelse hindrades emellertid även att en centralkassa genom att draga till sig jordbrukskassor, som bildats inom det blivande verksamhetsområdet för annan ännu icke bildad centralkassa, beredde svårigheter för tillkomsten av denna. För att en centralkassa skulle kunna vinna godkännande fordrades nämligen, att den vunnit anslutning av minst tio jordbrukskassor inom sitt blivande verksamhetsområde. Till betryggande av centralkassornas likviditet och även för att vinna garantier för att rörelsen hölles inom de gränser, som betingades av dess ändamål att uteslutande avse tillgodoseendet av jordbrukarnas behov av driftskredit, meddelades särskilda bestämmelser. Sålunda skulle centralkassa alltid vara pliktig att hålla en kassareserv, motsvarande minst en tiondel av insättarnas behållning i densamma. Lån skulle ej få beredas åt andra än anslutna jordbrukskassor. Vidare skulle gälla, att lån, som centralkassa lämnade av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej skulle få utlämnas på längre

återbetalningstid än den centralkassan själv åtnjöte, samt att minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlen skulle redovisas i nyssnämnda kassareserv eller i lån å återbetalningstid, som ej överstege ett år.

I de flesta främmande länder och särskilt i stor utsträckning i Tyskland finansiera de jordbrukskassorna och centralkassorna motsvarande organisationerna även övriga kooperativa jordbrukarsammanslutningar. Detta skulle däremot icke bliva fallet hos oss. Visserligen skulle även i Sverige registrerade ekonomiska föreningar få upptagas till medlemmar i jordbrukskassor men i stort sett endast som understödjande medlemmar. Till följd av den stränga begränsningen av de ändamål, för vilka lån av nämnda kassor skulle få utlämnas, skulle nämligen faktiskt alla dylika föreningar med undantag för sådana, som själva driva jordbruk, vara utestängda från möjligheten att erhålla lån. I centralkassa för jordbrukskredit skulle, som nämnt, ej andra ekonomiska föreningar än godkända jordbrukskassor få ingå såsom medlemmar. Man var visserligen fullt medveten om, att det, från synpunkten av de föreslagna kassornas bärighet och förmåga att anpassa sin verksamhet efter växlingarna i lånebehovet under olika tider av året, skulle inneburi stora fördelar om deras verksamhet kunnat redan från början utsträckas till att även omfatta jordbrukskooperationen i dess helhet. Bestämda hinder syntes emellertid möta mot att åt rörelsen gäves en sådan omfattning. Dels syntes icke någon möjlighet finnas att bereda tillgång till de kapital, som erfordrades därför. Och dels, vilket ej var det minst viktiga skälet, äro de svenska jordbrukskooperativa föreningarna med ett fåtal undantag i motsats till vad som är fallet med t. ex. de tyska föreningarna bildade under formen föreningar utan personlig ansvarighet. Till följd härav mötte svårighet att inpassa dem i ett system, som av förut angivna skäl måste uppbyggas just på grundvalen av jordbrukarnas personliga ansvarighet.

En fråga, som i de framlagda förslagen kom att intaga en mycket framskjuten plats, var den, huru de för rörelsen erforderliga kapitalen skulle kunna beredas. Från riksbankens sida hade visserligen ställts i utsikt, att banken skulle kunna i stor utsträckning mottaga av de blivande centralkassorna endosserade växlar till diskontering, men dels lämpade sig denna kredit endast för tillgodoseende av de allra kortaste lånebehoven och dels skulle densamma säkerligen ej förslå till täckande helt och hållet ens av nämnda behov. Även andra utvägar måste således utfinnas. Genom en föreslagen ändring i banklagen och andra lagstiftningsåtgärder avsågs sålunda att öppna möjlighet för de blivande centralkassorna att under visst villkor från allmänheten mottaga insättningar på sparkasseräkning, så ock, i den mån särskilda omständigheter för-

anledde därtill, å viss eller vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp. Mottagandet av insättningar å s. k. å vista räkningar ansågs däremot medföra sådana krav på likviditet, att centralkassorna näppeligen skulle kunna uppfylla desamma. Vissa av de ändamål, för vilka kredit skulle få beredas, förutsatte emellertid, att även lån på längre återbetalningstid, än som kunde beredas genom riksbankens växelkredit och sparkasserörelsen, skulle få utlämnas. Då den kredit, centralkassorna skulle kunna erhålla från banker, sparbanker och andra redan förefintliga penninginrättningar, icke kunde beräknas skola bliva tillräcklig för ändamålet, måste anstalter träffas även för tillgodoseendet av dessa lånebehov. Av vissa skäl ansåg man sig härför ej böra anlita statens redan förut hårt anlitade kredit. Däremot föreslogs en ändring i gällande bestämmelser för postsparbanken, som skulle möjliggöra för denna att inom viss gräns lämna lån mot skuldebrev åt centralkassa för jordbrukskredit, som i enlighet med bestämmelser, vilka Konungen hade att meddela, vunnit godkännande från det allmännas sida. Vidare hade genom den allmänna pensionsförsäkringen utsikt öppnats, att från den s. k. pensionsfonden lån skulle kunna beredas de blivande centralkassorna till avsevärdare belopp; och det ställdes i utsikt, att de blivande bestämmelserna angående utlåning från fonden skulle komma att bliva sådana, att lån till kassorna skulle kunna utlämnas mot endast dessas förbindelser utan ställande av särskild säkerhet.

På sätt härförut erinrats ansågs det böra fordras för bildande av en centralkassa, att denna redan från början kunde vinna anslutning från ett visst antal jordbrukskassor inom dess verksamhetsområde. Bildandet av jordbrukskassor måste således alltid i viss mån föregå bildandet av centralkassor, och man hade följaktligen att räkna med, att det kunde uppstå jordbrukskassor, som icke till en början kunde vinna anslutning till någon för orten bildad centralkassa. Att dessa skulle kunna möta en del svårigheter att uppbringa för rörelsen erforderligt kapital, var uppenbart. Då man av förut antydd anledning ansåg sig böra strängt hålla på att icke centralkassorna skulle få intränga på varandras verksamhetsområden, måste ett försök göras att på något sätt sörja för finansieringen av dylika fristående jordbrukskassor. För sådant ändamål föreslogs en ändring i gällande lag om sparbanker, som skulle öppna möjlighet för sparbank att uppträda som förlagsgivare åt godkänd jordbrukskassa genom öppnande för denna av löpande räkning eller kreditiv-räkning.

Då det kunde förutses, att kassorna skulle få svårt att, innan rörelsen

hunnit komma i gång, bära de med organiserandet och med förvaltningen förbundna oundvikliga kostnaderna, ansågos vissa statsbidrag nödvändiga för att hjälpa dem över de första svårigheterna. I detta hänseende hade under förarbetena föreslagits, att dessa bidrag skulle utgå särskilt till jordbrukskassor och särskilt till centralföreningar. För jordbrukskassornas del hade sålunda hemställts om ett till tiden obegränsat förvaltningsbidrag av 2 kronor för medlem, vilket bidrag för de län, där centralförening icke kunnat bildas, skulle kunna höjas till 4 kronor för medlem. Beträffande centralkassorna innebar det förberedande förslaget, att statsbidraget skulle utgå i form av dels ett bidrag till organisationskostnader om 2,000 kronor en gång för alla till varje centralkassa samt dels ett årligt förvaltningsbidrag om 4,000 kronor under vart av de tio första åren av centralkassas verksamhetstid. I det förslag, som av Kungl. Maj:t förelades riksdagen, hade åtskilliga modifieringar vidtagits i vad sålunda ifrågasatts. Det hemställdes nu, att även förvaltningsbidraget till jordbrukskassa skulle utgå allenast under de första tio åren efter kassas bildande och blott under de första fyra åren med förut föreslagna 2 kronor för medlem, men därefter endast med en krona för medlem. Organisationsbidraget till centralkassorna bibehölls vid det under förarbetena föreslagna beloppet, 2,000 kronor till varje kassa, men beträffande förvaltningsbidraget innebar Kungl. Maj:t förslag en väsentlig reduktion av vad under förarbetena ansetts erforderligt, i det att nämnda bidrag föreslogs skola utgå med allenast 2,000 kronor under vart av de två första åren efter det kassan vunnit godkännande från det allmännas sida, 1,000 kronor under vart av de följande fyra åren och 500 kronor under vart av ytterligare fyra år.

Slutligen föreslogos vissa bestämmelser angående utanordnandet av nämnda bidrag. Fråga om erhållande av bidrag skulle handläggas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse hade sitt säte. Ansökan därom skulle vara åtföljd av styrkt avskrift av kassans stadgar samt bevis om behörig registrering och om godkännande från det allmännas sida samt, såvitt fråga vore om förvaltningsbidrag, dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för nästföregående år jämte protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen, dels ock, där ansökningen gjordes av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen, om ansökningen gjordes av fristående jordbrukskassa, av det ombud, som enligt vad tillika föreslogs skulle vara förordnat att å det

allmännas vägnar öva tillsyn över kassans verksamhet, men, om ansökningsen gjordes av till centralkassa ansluten jordbrukskassa, av centralkassans styrelse, samt, där ansökningsen gjordes av centralkassa, yttrande över ansökningsen av det ombud, som skulle vara förordnat att å det allmännas vägnar öva tillsyn över kassans verksamhet.

Till täckande av de med utgivandet av nämnda statsbidrag förbundna utgifterna hemställdes om ett förslagsanslag å extra stat under nionde huvudtiteln.

Vad Kungl. Maj:tt sålunda föreslagit bifölls av riksdagen, ehuru redan då förslag framkommo avseende, bland annat, höjning av den för medlemmar i jordbrukskassor föreslagna lånerätten.

I anledning av riksdagens sålunda fattade beslut utfärdade Kungl. Maj:tt den 18 juni 1915

dels lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit;

dels lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

dels lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

dels kungörelse angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk;

dels kungörelse angående överlämnande till Sveriges riksbank av svenska statens obligationer såsom pant för centralkassors för jordbrukskredit förbindelser;

dels kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit, i vilken kungörelse §§ 20 och 21 genom kungörelse den 18 februari 1916 erhållit ändrad lydelse;

dels ock kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor.

Sedermera hava genom jordbruksdepartementets försorg utarbetats och genom trycket offentliggjorts *dels* mönsterstadgar för jordbrukskassor och centralkassor samt *dels* förslag till instruktioner för styrelser och revisorer i dylika kassor jämte formulär till bokföring m. m., allt till ledning vid bildandet och förvaltandet av dessa kassor. Dessutom har i reglementet angående förvaltningen av pensionsfonden den 17 juni 1916 medgivits, att den del av fondens medel, som ej erfordras för bestridande av dess utgifter, må redovisas i, bland annat, skuldförbindelser, utfärdade av centralkassa för jordbrukskredit, vilken i enlighet

med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida.

Redan kort efter bildandet av de första kassorna framkommo förslag till jämkningar i de beträffande jordbrukskasserörelsen meddelade bestämmelserna.

Sålunda hemställdes i en vid 1916 års riksdag inom andra kammaren väckt motion nr 118 om sådan ändring i gällande författningar rörande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, att godkänd jordbrukskassa inom ett område, där en centralkassa ej samtidigt med eller högst ett halvt år senare än jordbrukskassan kunde träda i verksamhet, erhöle tillåtelse att bliva ansluten till någon redan konstituerad centralkassa utom dess område.

Efter handläggning av frågan i bankoutskottet, hemställde emellertid utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, av skäl, bland andra, att det syntes utskottet icke lämpligt att redan så kort tid efter det gällande bestämmelser i ämnet börjat tillämpas och innan någon erfarenhet i avseende å dem vunnits däri vidtaga några ändringar.

Riksdagen fattade beslut i enlighet härmed.

Sedermera hava åtskilliga framställningar ingivits till Kungl. Maj:t i av-sikt att få för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit gällande författningar reviderade.

De i framställningarna uttalade önskemålen avse dels ändringar rörande inträdesvillkoren, lånerätten m. m. dels högre bidrag till förvaltnings- och organisationskostnader, dels ock förenkling i bokföringen m. m.

Vad först angår *inträdesvillkoren* har Norrbottens läns hushållnings-sällskap i skrivelse den 28 augusti 1916 hemställt om sådan ändring i gällande bestämmelser om godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor, att delaktighet i jordbrukskassa och den på denna delaktighet grundade lånerätt måtte vad Norrbottens län beträffar beräknas efter det antal hektar odlad jord, som medlem äger eller brukar, med tillägg av en hektar för varje kreatursenhet, varmed det sammanlagda antalet å egendomen underhållna kreatursenheter överstiger antalet hektar odlad jord å egendomen.

I sin motivering härför har sällskapet, bland annat, anfört:

»En sammanställning av de i Statistisk Årsbok för Sverige 1916 meddelade uppgifterna om arealen odlad jord och om antalet brukningsdelar inom Norrbottens län visar, att på varje brukningsdel icke kommer mer än 3.3 hektar odlad jord. Även om man frånräknar de allra minsta jordbruksfastigheterna, som endast i mindre

utsträckning torde komma att begagna sig av sin rätt till inträde i en jordbrukskassa, så kommer man dock till det resultatet, att de jordbrukare, som skulle komma att bliva medlemmar i inom Norrbottens län bildade jordbrukskassor, icke hava större areal odlad jord än i genomsnitt 4 à 5 hektar. Då varje jordbrukskassa, för att erhålla godkännande från det allmännas sida, måste representera en åkerareal av minst 160 hektar, så följer härav, att en jordbrukskassa i Norrbotten, för att vinna erkännande, måste hava minst 30—40 anslutna medlemmar i stället för det i författningen förutsatta minimiantalet av 15. Detta kommer i många fall att möta stora svårigheter, särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att kassans medlemmar skola någån känna varandras ekonomiska förhållanden.

Även inverkar den nu gällande bestämmelsen om lånerättens anknytning till arealen odlad jord i hög grad på möjligheten att bilda en centralkassa. Visserligen medger författningen, att en centralkassa kan vinna godkännande, då minst 10 jordbrukskassor äro till densamma anslutna, men då centralkassans liksom jordbrukskassornas vinst — oavsett de från staten lämnade organisations- och förvaltningsbidragen — är beroende av den utlåning, som göres till de enskilda, till jordbrukskassorna anslutna medlemmarna, och dessas lånerätt av författningen är begränsad till ett maximum av 75 kronor för varje hektar åker, med vilken de äro anslutna till kassan, så är det lätt att räkna ut, huru stor omsättningen kan bliva för en centralkassa med visst antal anslutna jordbrukskassor. Och då centralkassans vinst på ränteskillnaden emellan det inlånade och det utlånade kapitalet av naturliga skäl och särskilt av hänsyn till kassans delägare, som äro dess enda låntagare, måste hållas nere så lågt som möjligt, så är det ej heller svårt att på grundvalen av den beräknade omsättningssumman beräkna centralkassans årsvinst.

Verkställes en sådan beräkning, så erhålles följande resultat.

Varje jordbrukskassa med tecknad minimiareal av 160 hektar åkerjord har en lånerätt av 12,000 kronor. Om medeltalet för varje kassa sättes till 200 hektar åkerjord, blir högsta lånerätten 15,000 kronor. Då naturligtvis icke alla medlemmar i en jordbrukskassa komma att till det yttersta begagna sig av sin lånerätt, torde man ej kunna beräkna årsomsättningen för varje jordbrukskassa till mer än cirka 10,000 kronor. För en centralkassa med 10 anslutna jordbrukskassor blir årsomsättningen alltså 100,000 kronor, med 50 kassor 500,000 kronor och med 100 anslutna jordbrukskassor 1 miljon kronor. Sättes den enskilda jordbrukskassans räntevinst till $\frac{1}{2}$ procent och centralkassans räntevinst till en procent, så blir årsvinsten för jordbrukskassan således 50 kronor och för en centralkassa med 10 jordbrukskassor 1,000 kronor, med 50 kassor 5,000 kronor och med 100 kassor 10,000 kronor.

Då hela den för denna lånerörelse gällande lagstiftningen utgått ifrån, att lånerörelsen inom loppet av några år skall kunna bära sig själv, varför förvaltningsbidragen också så småningom komma att indragas, och då en centralkassa, för att fylla sin viktiga uppgift att fungera såsom gemensam låneförmedlare åt de enskilda jordbrukskassorna och såsom det ledande och kontrollerande organet för hela den av dem utövade verksamheten, måste disponera nödiga medel, så är det utan vidare klart att, med de i jordbrukens storleksklasser grundade förhållandena inom Norr- och Västerbottens län, en för dessa läns jordbrukare avsedd centralkassa ej får vara bildad av allt för få jordbrukskassor. En räntevinst av 10,000 kronor synes mycket väl behövas för en fullt utrustad centralkassa, och 5,000 kronor i vinstmedel torde få anses såsom ett absolut minimum för en centralkassa, då därmed och med det

lilla av staten lämnade förvaltningsbidraget av 1 å 2,000 kronor skall bestridas samtliga utgifter för lokalhyra, tjänstemännens löner, inspektions- och revisionsresor m. m. Redan denna lilla årsvinst förutsätter emellertid en anslutning av 50 stycken jordbrukskassor. Helt annorlunda ställa sig förhållandena i de södra delarna av landet, där, på grund av jordbrukens större arealer av odlad jord, författningens bestämmelse om ett minimiantal av 15 medlemmar i varje jordbrukskassa och 10 jordbrukskassor i varje centralkassa, om icke täcker, så dock torde komma verkligheten ganska nära. I Norrbottens län blir med de nuvarande bestämmelserna den faktiska minimigränsen för jordbrukskassorna 30—40 anslutna medlemmar och för centralkassan 40—50 anslutna jordbrukskassor. I övre Norrland är det å ett hemman underhållna antalet kreatur av långt större betydelse än antalet hektar odlad jord. då det gäller att bedöma såväl jordbrukets ekonomiska bärkraft som dess behov av driftskredit — — —. Hushållningssällskapet har emellertid ansett det lämpligast, om bestämmelserna för övre Norrland i detta avseende icke mer än nödigt bleve andra än i de övriga delarna av landet, och har på grund härav icke velat ifrågasätta annan ändring av bestämmelserna, än att i de fall, där arealen av odlad jord är allt för liten för att lämpligen kunna läggas till grund för delaktigheten i jordbrukskassa, hänsyn skulle få tagas även till det å fastigheten framfödda antalet kreatur på sådant sätt, att arealen, för vilken delaktighet beräknades, finge utökas med en hektar för varje kreatursenhet, varmed det sammanlagda antalet å egendomen underhållna kreatursenheter överstiger antalet hektar odlad jord å egendomen. Vid beräkningen av kreatursenheterna skulle då alla å egendomen underhållna kreatur få medtagas i enlighet med den grund, som av Sveriges officiella statistik tillämpats vid djurantalets reduktion till kreatursenheter.»

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har i infördrat utlåtande den 21 november 1916 tillstyrkt den ifrågasatta författningsändringen.

Med skrivelse den 11 december 1916 har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, med förordande av bifall, överlämnat en av hushållningssällskapet i länet gjord enhanda framställning i ämnet.

Vidare hava jordbrukarnas riksförbunds arbetsutskott i skrivelse den 14 november 1917 ävensom Kristianstads läns, Malmöhus läns och och Malarprovinsernas centralkassor i gemensam skrivelse den 21 november 1917 hemställt om höjning i den areal odlad jord, för vilken delaktighet i jordbrukskassa kan vinnas. Centralkassorna hava närmare formulerat sin hemställan i denna del därefter, att medlems delaktighet i jordbrukskassa måtte utsträckas till en femtedel av medlemmarnas sammanlagda åkerareal eller högst 100 hektar odlad jord.

Rörande denna sin hemställan anföra centralkassorna bland annat:

»Vad medlems delaktighet i jordbrukskassa angår, är det nödvändigt att denna utsträckes, och härigenom möjlighet beredes att tillgodose det medelstora och större jordbrukets kreditbehov. Med den nuvarande delaktigheten av en tiondedel av den sammanlagda jordarealen, eller högst 50 hektar, finna de medelstora och

större lantbrukarna det knappt mödan värt att ingå som medlemmar i jordbrukskassa, då de lånebelopp, de för närvarande kunna erhålla, äro mycket för små för deras förhållanden. Om de däremot beviljades rätt att ingå i jordbrukskassa med exempelvis en femtedel av medlemmarnas sammanlagda jordareal eller högst 100 hektar odlad jord, och om samtidigt högre lånerätt per hektar medgäves, skulle de kunna erhålla lån, som någorlunda motsvarade deras behov. För jordbrukskassorna är det ett livsvillkor att få även det medelstora och större jordbrukets idkare aktivt intresserade i sin verksamhet, bland annat för att lättare erhålla kompetenta personer för skötandet av sina angelägenheter, något som säkerligen är förenat med svårighet om kassorna bland sina medlemmar endast få räkna småbrukare och egnahemsinnehavare.»

Ett ytterligare önskemål härutinnan framhåller arbetsutskottet och centralkassorna i berörda sina skrivelser vara, att medlem måtte kunna vinna delaktighet i jordbrukskassa för intill 500 hektar skogsmark och med en lånerätt av högst 10 kronor för hektar, detta särskilt för möjliggörande av skogsodlingar, avdikningar och planteringar å de mindre egendomarnas skogsmarker.

Vad vidare angår lånerätten för den odlade jorden hemställer arbetsutskottet, att densamma måtte väsentligen ökas. Enahanda framställning göres av centralkassorna i deras ovanberörda gemensamma skrivelse, i vilken de hemställa, att densamma måtte höjas intill 200 kronor per hektar eller ock att jordbrukskassans styrelse måtte berättigas att i samråd med centralkassans styrelse bestämma det högsta belopp, som de olika medlemmarna finge erhålla som lån, enär det ju vore uppenbart, att »framförallt de jordbrukskassamedlemmar, som bedriva ett intensivt jordbruk, ej äro tillgodosedda genom den medgivna lånerätten. 75 kronor pr hektar, utan äro i behov av betydligt större lånerätt, särskilt som man numera måste räkna med ett avsevärt minskat penningvärde».

I samband härmed framhålla centralkassorna önskvärdheten av att lånerätten för trädgårdsjord, som användes för uteslutande odling av trädgårdsalster, bestämmas till högre belopp per hektar än för vanlig åkerjord eller intill 400 kronor per hektar. Den jordareal, som brukades av trädgårdsmästare, vore i vanliga fall så liten, att de lån, som kunde erhållas enligt nuvarande lånebestämmelser, bleve för små. Hänsyn borde ju ock tagas till de betydligt större kostnader, icke minst arbetskostnader, som vore förenade med trädgårdsjordens skötsel och till den större avkastning, denna gäve. Ansvarigheten måste, därest utsträckt lånerätt erhöles, som följd härav naturligtvis höjas eller annan fullgod säkerhet avlämnas.

Mälarprouvinsernas centralkassa har i särskild den 11 april 1917

till chefen för jordbruksdepartementet ställd skrift förklarar sig anse trädgårdsodlares lånerätt böra sättas till 375 kronor per hektar, mot villkor att intet sådant lån finge utlämnas annat än mot av långgivande jordbrukskassas styrelse godkänd säkerhet.

I berörda framställning den 14 november 1917 papekar arbetsutskottet vidare, att *enskilda jordbrukare, bosatta å ort, där ej jordbrukskassa vore belägen, borde få ansluta sig till närbelägen kassa och där erhålla lånerätt*, ävensom att *ensamstående, i avlägsnare landsdelar befintliga jordbrukskassor*, till vilka centralkassa icke lämpligen kunde utvidga sitt egentliga verksamhetsområde, måtte beredas *möjlighet att vinna anslutning till redan befintlig centralkassa*, intill dess sådan kunde bildas för det län, inom vilket dylik jordbrukskassa vore belägen.

Framställning om ändring i sistnämnda avseende av gällande författningar har dessutom gjorts, förutom i ovanberörda motion till 1916 års riksdag, även av Mälardöningarnas centralkassa för jordbrukskredit i skrivelser den 26 mars och den 1 september 1917.

Centralkassan anför i sin skrivelse den 26 mars 1917:

»Det har visat sig, att bildandet av en jordbrukskassa måste föregås av ett ingående personligt upplysningsarbete om kassornas uppgifter och arbetssätt. Utan sådant arbete kan enligt vår övertygelse ingen jordbrukskasserörelse komma till stånd. Detta upplysningsarbete kräver betydande uppoffringar av tid och penningar.

Då statens organisationsbidrag endast är avsett för redan bildade kassor, måste kostnaderna för här ovan omförmälda upplysningsarbete i de län, där icke hushållningssällskapen vilja ikläda sig garantier härför, bestridas av för saken intresserade enskilda personer. I de fall där hushållningssällskapen icke anse sig böra lägga det krävande arbetet att organisera jordbrukskassor på sina redan förut av mångahanda göromål strängt upptagna konsulenter, och ej heller det för en centralkassas organisation behöfliga, ganska betydande penningbeloppet kan uppbringas på enskild väg, blir det således omöjligt att förverkliga syftet med den av 1915 års riksdag antagna lagen om jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit.

Med de kritiska förhållanden, som för närvarande råda för jordbruket, synes det oss emellertid mer än någonsin förut vara nödvändigt att tillföra detta rörelsekapital genom en stark och sund jordbrukskasserörelse. Ett steg i denna riktning vore en ändring i gällande författningar rörande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit i det hänseendet att godkänd jordbrukskassa inom ett område, där centralkassa ännu ej är bildad, erhöles tillåtelse att bliva ansluten till någon redan konstituerad centralkassa utom dess område. Vi ha nämligen försport att jordbrukare på många orter hava behov utav att sammansluta sig i jordbrukskassaföreningar, men då de icke ha utsikter till att få till stånd så många jordbrukskassor, att centralkassa kan bildas, och en isolerad jordbrukskassa förvisso skulle få mycket svårt att uppnå fördelaktig överenskommelse om samarbete med förutvarande, i viss mån konkurrerande kreditanstalt inom ifrågavarande län, avstängas dessa personer från möjligheten att utnyttja de fördelar, de skulle kunna vinna genom medlemskap i en jordbrukskassa.

Såsom ytterligare skäl till en ändring av gällande författningar rörande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit i här antydd riktning vilja vi anföra, att de redan bildade centralkassornas förvaltningskostnader i förhållande till penningomsättningen minskas ju flera jordbrukskassor de omfatta.»

I en den 29 juni 1917 dagtecknad skrift har Färilla norra jordbrukskassa, förening m. b. p. a., hos Kungl. Maj:t anhållit att, därest nyssnämnda av Mälardprovinsernas centralkassa förordade förändring komme till stånd, få ingå i sagda centralkassa.

Enahanda framställning har den 5 januari 1918 gjorts av styrelsen för Sydvästra Gottlands jordbrukskassa, förening m. b. p. a.

I sin skrivelse den 1 september 1917 anför Mälardprovinsernas centralkassa vidare:

»Vi tillåta oss här ytterligare påpeka vad vi i skrivelse av den 26 mars redan framhållit, nämligen att det vore lämpligt om under den övergångsperiod, som bildandet av nya jordbrukskassor betingar, verksamhetsområdena för centralkassorna utvidgades. Behovet av nya jordbrukskassor framträder tillsviðare sporadiskt och på så skilda områden, att bildandet av nya centralkassor i ett flertal län icke kan tänkas komma till stånd på lång tid framåt. För de tre centralkassor, som redan bildats, skulle emellertid en anslutning av nya spridda jordbrukskassor utom deras fastställda område vara en uppenbar fördel, i det att rörelsens omfattning därigenom spontant ökades. Några praktiska olägenheter av en sålunda utvidgad verksamhet kunna heller icke påvisas. Så snart tillräckligt antal jordbrukskassor bildats, kan utan svårighet en omreglering ske och det ligger ju i Kungl. Maj:ts makt att då låta uppdelade centralkasseområdena i mån av behov. Långt ifrån att en utsträckning av befintliga centralkassors verksamhetsfält på ovan angivit sätt skulle vara ett hinder för jordbrukskasserörelsens utveckling, bör den i stället kraftigt påskynda och befordra densamma. Vår första uppgift måste under alla förhållanden bli att bringa centralkassornas arbete på sådan bog, att det ger ett ekonomiskt tillfredsställande resultat. Misslyckas detta, kommer hela rörelsen att misslyckas. Det hjälper då icke att teoretiskt uppdelade landet i ett stort antal centralkassedistrikt. Lyckas man däremot giva befintliga centralkassor så omfattande verksamhet och så solid ställning, att de vinna jordbrukarnas fulla förtroende, så kommer rörelsen att utveckla sig av sig själv och slutligen nå den avsedda organisationens hela omfattning och styrka.»

Överståthållarämbetet, till vilken denna framställning remitterats, åberopar i skrivelse den 31 oktober 1917 såsom eget yttrande, vad inspektören över centralkassan i infordrat yttrande den 9 oktober 1917 framhållit.

Denne anför:

»Det kan icke förnekas, att det kunde lända rörelsen till gagn, om jordbrukskassa, som arbetade på plats, som ej är belägen inom någon centralkassas verksamhetsområde, finge söka anslutning till redan konstituerad centralkassa. Men av ett generellt medgivande i den riktningen kan befaras, att allvarliga brister uppstå

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 374 häft. (Nr 415.)

i det organiska sambandet med centralkassan, särskilt om jordbrukskassorna äro mycket avlägset belägna i förhållande till centralkassan. Svårigheter, icke minst av kostnadsskäl, måste nämligen då yppa sig för centralkassan att öva en effektiv tillsyn över dem, ett skäl som för övrigt varit av avgörande betydelse vid bestämmandet av den nu bestående ordningen. Bättre vore då enligt min mening att åstadkomma en utvidgning av centralkassornas sammanhängande verksamhetsområden och att låta frågan om fristående jordbrukskassors anslutning till redan befintlig centralkassa göras beroende av Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, med skyldighet för dylik jordbrukskassa att, därest centralkassa senare konstitueras med verksamhetsområde, som innefattar den plats, där jordbrukskassan arbetar, söka anslutning till denna; och skall därav betingade utträde ur den centralkassa, till vilken den varit provisoriskt ansluten, hava skett inom viss tid, förslagsvis tre år, efter det den nya centralkassan bildats.»

Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande hava till följd av remisser yttrat sig över Mälarprovinsernas centralkassas i skrivelsen den 26 mars 1917 gjorda framställning i ämnet och därvid, med undantag likväl för befallningshavandena i Södermanlands, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Norrbottens län, tillstyrkt ändringsförslaget. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län förordar framställningen dock endast så till vida att Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställer, att, när särskilda lokala förhållanden göra det önskvärt, att åt jordbrukskassa inom viss del av ett län beredes tillfälle att ansluta sig till centralkassa i angränsande län i stället för centralkassa inom eget län, sådant må kunna av Kungl. Maj:t medgivnas utan hinder därav, att förstnämnda centralkassa därigenom kommer att omfatta större område än tre län.

I samband med sitt avstyrkande ifrågasätter Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län, huruvida icke de fristående jordbrukskassorna — i likhet med vad som enligt 1915 års lagstiftning skett beträffande centralkassorna — böra tillerkännas den förmån, att staten till stärkande av deras kreditvärdighet ställer viss säkerhet för deras förbindelser. Mot en dylik anordning syntes befallningshavanden betänkligheter ej böra möta ur synpunkten av den risk, staten därigenom ikläder sig, då det torde vara att förvänta, att den tillsyn över till centralkassa ej ansluten jordbrukskassa, som tillkommer det av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ombudet, skulle visa sig innebära erforderlig garanti för att staten ej genom ett dylikt åtagande åsamkades förlust.

Slutligen hava Jordbrukarnas riksförbunds arbetsutskott i meranämnda skrivelse den 14 november 1917 ävensom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, med instämmande i ett av hushållnings-

sällskapet i länet förvaltningsutskott avgivet yttrande, i samband med berörda remissutlåtande uttalat sig för, att centralkassas område måtte kunna, där förhållandena gjorde sådant önskvärt, omfatta flera än tre län.

Arbetsutskottet anför härom:

»Gällande föreskrift därom, att centralkassas verksamhetsområde icke får utsträckas över mera än tre län, har även visat sig utgöra ett hinder för rörelsens utveckling och utbredning. Som exempel härpå må anföras, att i Västmanlands län bildade jordbrukskassor icke kunna vinna anslutning till Mälareprovinsernas centralkassa, enär dennas verksamhetsområde icke lagligen kan utsträckas över det nuvarande, vilket utgöres av Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. Då jordbrukskassorna i Västmanlands län icke äro och knappast heller hava utsikt att inom den närmaste framtiden bliva tillräckligt talrika för att kunna uppbära en egen centralkassa, äro de alltså genom ifrågavarande bestämmelse väsentligen hämmade i sin verksamhet. En anslutning från dessa jordbrukskassors sida till Mälareprovinsernas centralkassa skulle givetvis för denna vara till uteslutande fördel.»

I en del av de inkomna framställningarna har även upptagits tanken på en väsentlig utvidgning av jordbrukskasseväsendets verksamhetsområde, nämligen till att omfatta *kreditgivning åt övriga kooperativa sammanslutningar bland jordbrukarna.*

Sålunda framhåller Jordbrukarnas riksförbunds arbetsutskott i skrifvelsen den 14 november 1917, att det vore önskvärt, att jordbrukskassorna finge utvidga sin lånerätt därhän, att de kunde utgöra ett stöd för jordbrukarnas övriga kooperativa sammanslutningar medelst tillgodo-seende av deras kreditbehov, och hemställer förty om sådana ändringar i gällande bestämmelser, att lånerätt i jordbrukskassa må kunna beviljas elektriska distributionsföreningar, mejeriföreningar och andra likartade ekonomiska sammanslutningar inom jordbruket i sådan utsträckning, att de ej behöva anlita annan penninginrättning, samt att lånerätten speciellt för elektrifieringsändamål icke måtte bindas vid någon arealbegränsning.

Vidare hemställa förenämnda centralkassor i sin skrivelse av den 21 november 1917 om sådan ändring i gällande bestämmelser, att som medlemmar i centralkassa måtte få ingå, förutom jordbrukskassor, äveu andra ekonomiska föreningar med uppgift att för sina medlemmars räkning anskaffa förnödenheter för lantbrukets drift såsom småbrukare-, mejeri-, elektriska distributions- och andra därmed likställda föreningar, och att centralkassas styrelse efter noggrann prövning av deras ekonomiska ställning finge bestämma deras lånerätt.

Till stöd härför anföra centralkassorna:

»Enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse av den 18 juni 1915 är centralkassornas verksamhet beträffande utlåningen begränsad till utlämnande av lån till anslutna jordbrukskassor. och medför detta, att under de närmaste åren endast

ett fåtal av vårt lands jordbrukare kunna komma i åtnjutande av de förmåner, som jordbrukskasserverksamheten avser att bereda dem, nämligen en ordnad och för deras förhållanden avpassad driftkredit. Med det föga utvecklade sinne för föreningsverksamhet, våra lantbrukare i allmänhet hava, kommer det säkerligen att dröja flera år, innan något större antal jordbrukskassor kommer till stånd, varav följer, att jordbrukets kreditförhållanden fortfarande komma att bli otilfredsställande. För närvarande är ju jordbrukarnas kreditbehov starkt begränsat, beroende dels därpå, att de lätt kunna avyttra sina produkter och dessutom därpå, att de på grund av foderbristen nödgas realisera en stor del av sina kreatursbesättningar, varigenom konstanter erhållas, dels ock därpå, att vissa förnödenheter, såsom kraftfoder och konstgödning m. m., knappt kunna erhållas. Ävenledes kunna de för närvarande till följd av den för tillfället rådande goda penningtillgången i såväl aftärs- som sparbanker erhålla lån på osedvanligt billiga villkor. Dessa förhållanden kunna dock icke bli beständande, utan, när normala tider inträda, kommer säkerligen jordbrukets kreditbehov att bli större än någonsin förut. Jordbrukarna måste då söka att bringa sina kreatursbesättningar upp till normal storlek och i många fall inköpa en stor del maskiner och redskap, som på grund av de osedvanligt höga priserna under kristiden ej kunnat anskaffas, för att ersätta, vad som förslitits och ej kunnat underhållas. Därtill kommer, att det överflöd på ledigt kapital, som för närvarande synes förefinnas, med all sannolikhet hastigt kommer att tagas i anspråk för olika ändamål, vadan följdén blir, att jordbrukarna måste upptaga en stark tävlan med andra kreditbehövande och därigenom bli nödgade att betala höga räntor för de lån, de oundgängligen behöva. För att centralkassorna för jordbrukskredit i någon större utsträckning, än vad nu är fallet, skola kunna fylla jordbrukets lånebehov, borde, synes det oss, bestämmelserna angående deras verksamhet ändras därhän, att som medlemmar i desamma finge ingå, förutom jordbrukskassor, även andra ekonomiska föreningar med verksamhet, som berör jordbruket. Vi tänka härvid, förutom på elektriska distributionsföreningar, om vilkas anslutning till centralkassa Mälardalens provinsernas centralkassa för jordbrukskredit redan förut gjort underdånig framställning, närmast på småbrukareföreningar och mejeriföreningar. Dessa sistnämnda föreningar, vilka isynnerhet i de södra delarna av vårt land förekomma rätt allmänt, bedriva en omfattande verksamhet med anskaffandet av olika slags förnödenheter, såsom utsäde, konstgödning, kraftfoder och torvströ m. m., till sina medlemmar och äro därför av synnerligen stor betydelse för de orter, där de verka. Medel för sin rörelse erhålla de oftast på det sättet, att medlemmarna likvidera sina inköp med växlar, utställda av föreningen, vilken sedan diskonterar dessa växlar i någon bank, eller måste föreningen upptaga lån för att kunna finansiera sin verksamhet, och i båda fallen får den betala dryga räntor. Det synes oss, som om centralkassorna för jordbrukskredit här skulle hava en stor uppgift att fylla genom att tillhandahålla sådana föreningar nödigt rörelsekapital.

Formerna för centralkassornas utlåning till dessa jordbrukareföreningar torde lämpligen kunna ordnas så, att respektive föreningar erhöles lånerätt i visst förhållande till sina medlemmars sammanlagda jordareal, möjligen med avdrag för de medlemmar, som eventuellt äro med i någon jordbrukskassa och således ha lånerätt i denna, och att centralkassas styrelse efter noggrann prövning av deras ekonomiska ställning finge bestämma deras lånerätt. Ansvarigheten synes oss böra göras lika med medlemmarnas i jordbrukskassa, eller en och en halv gång lånerätten. Central-

kassorna skulle alltså medgivas rätt att förmedla växelån för dessa föreningars medlemmar i likhet med jordbrukskassornas ävensom att tillhandahålla direkta lån mot skuldförbindelse av föreningens styrelse och eventuellt mot borgen eller annan säkerhet.»

Mälarprouinsernas centralkassa har i särskild framställning den 29 augusti 1917 rörande upptagande av elektriska distributionsföreningar såsom medlemmar i centralkassa anført:

»Enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordning av den 18 juni 1915 är central-kassornas- och jordbrukskassornas för jordbrukskredit rörelse inskränkt till utlåning genom jordbrukskassorna åt dessas enskilda medlemmar, vadan genom dessa kredit-institut all utlåning åt andra vare sig sammanslutningar eller enskilda blivit omöj-liggjord. Redan under jordbrukskassornas första verksamhetstid har detta visat sig medföra stora praktiska olägenheter. Jordbrukarnas kreditbehov är alltid under-kastat betydande variationer, beroende på växlande konjunkturer. För närvarande har kreditbehovet blivit på ett oförutsett sätt inskränkt av kända företeelser fram-kallade genom torkan och kriget. Sålunda har genom den oerhörda prisförhöjningen all nyanskaffning av redskap och inventarier i hög grad inskränkts. Jordbrukarna tvingas av foderbristen att i stor utsträckning sälja sina nötkreatur, svin och hästar men äro å andra sidan nödgade att inskränka sina inköp av kraftfoder och gödsel-medel. Härigenom har uppkommit ett tillfälligt överflöd på kontanta tillgodohavan-den, och lånebehovet har i stort sett blivit minimalt. Det visar sig också, att de nybildade kreditkassorna i så ringa utsträckning anlitas, att dessa för tillfället endast fått användning för en mindre del av sina disponibla medel.

Det är klart, att denna betydligt inskränkta utlåning måste medföra ett mycket kient driftresultat för nya centralkassor för jordbrukskredit, och det är fara värt, att den dåliga start, som denna av staten med så stora förväntningar påbör-jade kreditrörelse till jordbrukets fromma sålunda fått, skall bli till stort framtida men för rörelsens vidare utveckling. Då omsider efter krigets slut ett nytt stort lånebehov uppträder, kommer jordbrukskasserörelsen, hämmad redan vid sin start, om den icke nu effektivt understödjes, att sakna den omfattande verksamhet och det allmänna förtroende, som äro alldeles nödvändiga för rörelsens tillbörliga ut-veckling.

Å andra sidan uppträder för närvarande inom jordbruket ett starkt kreditbehov, som på grund av ovan åberopade förordning icke kan tillgodoses genom jordbruks- och centralkassorna. Vi äsyfta här de elektriska distributionsföreningarnas kredit-behov. Jordbrukets elektrifiering, länge förberedd, har under kriget fått en stark impuls framåt och framstår nu som ett verkligt livsbehov för såväl det större som det mindre jordbruket. Med största bekymmer motse jordbrukarna följderna av minskad tillgång på dragare i förening med brist på fotogen och råoljor. Den elek-triska kraften kan numera helt enkelt ej undvaras, och det finns all anledning att antaga, att så även framgent blir förhållandet, då arbetskraften synes bli allt dyrbarare och allt mer svåranskafflig. Jordbrukarnas iver att anskaffa elektrisk kraft visar sig bland annat i den starka tillväxten av elektriska distributionsföreningar, vilkas uppgift är att bygga bygdenäten. De enskilda medlemmarna av jordbruks-kassorna kunna visserligen erhålla lån från dessa för installering av elektrisk drift på sina gårdar, men distributionsföreningarna äro tills vidare helt och hållet hän-

visade till kreditanstalter, vilkas egentliga arbetsfält mestadels äro främmande för jordbruksintressena.

Att en verklig fördel finnes för de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden att anlita jordbrukskassorna framgår däraf, att framställningar inkommit från sådana föreningar till Mälardalens län centralkassa om lån. I vissa delar av vårt land gör sig redan en tydlig strävan gällande att få de elektriska jordbruksföreningarnas kreditbehov ordnat genom statens försorg. I sådant syfte har bl. a. en skrivelse ingått till Kungl. Maj:t från jordbrukare inom Västergötland, vilken skrivelse av Kungl. Maj:t remitterats till en kommitté för vidare utredning. Den mest närliggande och praktiska lösningen av detta problem synes oss vara, att centralkassorna lämna jordbrukarnas elektriska distributionsföreningar nödiga rörelsemedel. Även om det för tillfället icke möter så stor svårighet för dessa föreningar att erhålla lån ur bankerna, tvingas de dock därigenom att göra sig beroende av för dem främmande intressen. Vida lyckligare vore det om dessa föreningar från början bliva ekonomiskt anslutna till jordbrukarnas egen kreditrörelse. Det är uppenbart, att det ur alla synpunkter är lämpligast om samma kreditinstitut, som lämnar de enskilda jordbrukarna medel till den elektriska driftens installation på gårdarna, även finansierade de lokala distributionsnäten. Därigenom finge dessa kreditanstalter fullt utnyttja sin kännedom om ifrågavarande anläggningar och kunde också etablera ett mera intimt samarbete med distributionsföreningarna till stort gagn för en kraftig utveckling av landsbygdens elektrifiering.

Då staten, genom vars initiativ och försorg jordbrukskassorna tillkommit, även är såsom ägare av de förnämsta kraftkällorna och huvudnäten direkt intresserad av den elektriska kraftens vidsträckt användning inom jordbruket, synes det helt naturligt, att staten icke lägger hinder i vägen för utveckling i den riktning, vi ovan anför, utan fast mera på allt sätt understödjer och befrämjar densamma.»

Till följd av befallning att, efter hörande av vederbörande centralkassas inspektör, häröver avgiva utlåtande har överståthållarämbetet i skrivelse den 31 oktober 1917 betonat den stora betydelse, det ägde för centralkassorna att kunna utsträcka sin kreditgivning utöver nu gällande gränser, och hemställer om utredning, huruvida ej på den av inspektören anvisade eller annan närliggande väg sökandens önskemål måtte kunna vinnas.

Det av inspektören över centralkassan avgivna yttrandet är av följande lydelse:

»Vad först beträffar förslaget att utom jordbrukskassor även elektriska distributionsföreningar skola få ingå som medlemmar av centralkassorna vilar det enligt min mening på en felaktig uppfattning av centralkassornas karaktär och innebär helt enkelt ett upp- och nedvändande av hela jordbrukskasseorganisationen, därvid man utgår från centralkassorna som det primära, vilka hava att med alla medel söka en så bred bas som möjligt för sin verksamhet. I själva verket är det avsett, att jordbrukskassorna skola representera det primära i organisationen och uppbära hela det ekonomiska ansvaret, medan centralkassan endast skall vara ett organ för dessas samarbete. Härav följer åter, att det blott bör vara i ett växande antal jordbrukskassor, som grunden för en centralkassas verksamhet bör kunna göras bredare.

Vad vidare gäller den ifrågasatta kreditgivningen till elektriska distributionsföreningar erinras om, att den ledande principen vid fastställandet av bestämmelserna för kassornas kreditgivningsrätt, förmodligen med hänsyn till kassornas exklusiva ändamål att lämna lån till stöd för jordbruksdriften, varit, att krediter endast skulle kunna beviljas jordägande eller jordbrukande medlemmar och att storleken av dessa medlemmars lånerätt skulle sättas i direkt relation till den areal brukad jord, för vilken vederbörande vunnit medlemskap i jordbrukskassa. Härtill kommer, att den begränsade personliga ansvarighet, som hör till verksamhetens grundvalar, i sin tur bestämmes efter storleken av nämnda lånerätt. Varje förslag, som i likhet med det förhandenvarande åsyftar en kreditgivning, som icke står i någon relation till ägd eller brukad jord, innebär således ett brytande med den princip, som tjänat till utgångspunkt, då kassornas organisation planlagts. En så radikal rubbing av de principer, varå den ifrågavarande rörelsen är grundad, anser jag mig, i betraktande av den ringa erfarenhet på området, som ännu kunnat vinnas, icke för närvarande kunna förorda.

Det nu framkomna förslaget, vilket för övrigt icke vidrörer ansvarighetsfrågan, som så intimt sammanhänger med kassornas kreditverksamhet, har givetvis sin grund huvudsakligen i en strävan att förbättra kassornas vinstmöjligheter och särskilt den kassas, vars styrelse inkommit med förslaget. Under de nuvarande tiderna har det nämligen visat sig, att författningens restriktioner i avseende å rörelsen lagt avsevärda hinder i vägen för kassornas bärighet. Kassorna få ju, som redan sagts, icke lämna lån åt andra än sina jordägande och jordbrukande medlemmar, och då tiderna nu blivit sådana, att dessa icke behöva låna, återstå för penningplaceringen endast tvenne alternativ: att köpa vissa slag av obligationer, närmare angivna i författningen, eller deponera medlen i bank. Den marginalvinst, som kan erhållas i avseende å i kassan mot ränta insatta penningar, måste därvid, åtminstone för närvarande, bliva skäligen obetydlig, vilket förhållande är så mycket mera bekymmersamt för kassan, som rörelsen till att börja med har liten omfattning, men ändå måste räkna med relativt höga omkostnader, förbundna med organiserandet.

Otvivelaktigt synes man vid utarbetandet av författningens föreskrifter i avseende å kassornas rörelse hava gått ut ifrån jordbrukarnas lånebehov som något konstant och icke räknat med att någon annan placering av betydelse för kassornas existens skulle visa sig erforderlig. Under normala förhållanden skulle kanske ock en sådan beräkning hållit streck, men under de nu rådande tiderna visar sig så ej vara fallet, utan kassorna finna sig synnerligen illa ställda i uppgiften att skaffa en tillfredsställande avkastning på sina penningmedel.

På grund härav synes mig skäl föreligga att söka en utväg för kassorna att, med bibehållande av de grundläggande linjerna för deras verksamhet, få ökade möjligheter till utlåning, och tillåter jag mig att för prövning framlägga följande förslag. Jordbrukskassor må vid allmänt sammanträde kunna besluta att ställa viss del av den lånerätt, som tillkommer jordägande eller jordbrukande medlemmar, till förfogande för ekonomisk förening, verksam i orten och med ändamål uteslutande att främja en rationell jordbruksdrift. Denna lånerätt skall kunna disponeras direkt hos centralkassan, därvid dock jordbrukskassan skall vara ansvarig för krediten som om den själv hade beviljat densamma, och, därest flera jordbrukskassor reducerat sina medlemmars lånerätt till förmån för samma förening, skall ansvaret för den kredit, denna erhåller hos centralkassan, delas pro rata parte med hänsyn till stor-

leken av den lånerätt, varje särskild kassa ställt till föreningens disposition. Lånerätt, som på detta sätt utnyttjas, minskar direkt de enskilda medlemmarnas lånerätt. Således, om en jordbrukskassa bestämt sig för en högsta lånerätt av kronor 75.— per hektar åt sina medlemmar, kan den besluta, att av denna rätt ställa till den lånesökande föreningens disposition hos centralkassan exempelvis kronor 25.— per hektar av den areal, för vilken låneberättigade medlemmar finnas, till följd varav dessas egen lånerätt reduceras till kronor 50.— per hektar. Förutsättningen för kreditgivningen till föreningar av nämnda slag bör dessutom vara, att de äro medlemmar av någon till centralkassan ansluten jordbrukskassa, varför bestämmelserna i nu gällande författning icke lägga hinder i vägen, och vidare torde lånetiden lämpligen begränsas exempelvis till högst tio år, med bestämmelse att, därest lånet tages på längre tid än ett år, det skall amorteras med visst belopp per år.

Lägges en sådan rätt till kreditgivning i centralkassans händer, brytes icke principen om lånerörelsens relation till den brukade jordarealen, varå medlemskap i jordbrukskassorna grundar sig, och även andra sammanslutningar än elektriska distributionsföreningar, vilkas verksamhet är av betydelse för jordbruksdriften, kunna komma i fråga. Något bärande motiv för att ställa de elektriska distributionsföreningarna i särklass synes icke förefinnas.»

I sin berörda framställning den 1 september 1917 har Mälarsprovinsernas centralkassa uttalat som ytterligare önskemål, att *högre bidrag till förvaltnings- och organisationskostnader* måtte få utgå till centralkassorna och anför till grund härför i huvudsak följande:

»Inrättandet av jordbrukskassor i vårt land har i första rummet avsett att bereda det mindre jordbruket en driftkredit, som motsvarar tidens ökade fordringar på en rationell jordbrukskultur. Det ligger i sakens natur, att en rörelse med ett så omfattande och delvis på framtiden inriktat mål endast långsamt och gradvis kan utveckla sig till den betydelse, som avsetts med den nya låneinstitutionen. Stora svårigheter måste givetvis övervinnas, innan organisationen av detta kreditinstitut blivit genomförd i landets alla delar. Det torde därför — såsom också från tillkallade sakkunniga framhållits — varit önskvärdt, att jordbrukskasserörelsen redan från början erhållit ett statsunderstöd, som någorlunda motsvarat dess avsedda betydelse och omfattning. Det visar sig nu, ett år sedan de första centralkassorna bildats, att det beviljade statsbidraget icke på långt när är tillräckligt för att bereda den under utveckling varande organisationen nödvändigt stöd. Självklart är, att de först organiserade centralkassorna kräva större hjälp än som torde bli erforderlig, sedan nödig anslutning och stadga vunnits. Därtill kommer, att tidpunkten för startandet av den nya kreditrörelsen varit synnerligen ogynnsam. Under världskrigets senare skede ha förhållandena inom vårt jordbruk och marknaden för dess produkter utvecklats på ett sätt, som knappast någon kunde förutse. De nödvändiga tvångsåtgärderna, den knappa skörden, bristen på fodermedel och svårigheten att anskaffa kraftfoder, gödselmedel, maskiner m. m. i förening med nödvändigheten att minska ladugårdsbesättningen har skapat en alldeles exceptionell situation, kännetecknad av stora försäljningar och bristande köplust. Jordbrukarnas behov av rörelsemedel har sålunda tillfälligtvis blivit obetydlig, samtidigt som tillgången på kontanta medel blivit ovanligt stor. De redan bildade centralkassorna och till

dem anslutna jordbrukskassor ha därför ej varit i stånd att med nuvarande bestämmelser driva sin utlåning i den omfattning, som avsetts, och samtidigt ha omkostnaderna på grund av penningvärdets fall ökat utöver beräkning. Så uppgår vår utlåning per den 31 augusti 1917 till anslutna 47 jordbrukskassor endast till 30,470.35 kronor.

Vi tillåta oss att fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att dessa förhållanden kunna medföra en allvarlig fara för den nya jordbrukskreditinstitutionens framtida utveckling. Beträffande Mälardalens centralbank för jordbrukskredit är ställningen sådan, att, därest staten icke lämnar erforderligt ökat understöd, en utdebitering på delägarna i respektive kassor blir nödvändig. Att en dylik utdebitering redan under andra året av centralbankens verksamhet skulle väcka misstroende för hela institutionen icke blott inom centralbankens verksamhetsfält utan över hela landet, ligger i öppen dag. Det är icke osannolikt, att utdebiteringen omedelbart skulle föranleda centralbankens upplösning, och därefter skulle det bli synnerligen vanskligt att få nya centralbanker till stånd.

Av utlåningens ovan angivna belopp kan man sluta till, att vinsten på rörelsen för innevarande år icke ens kommer att täcka föregående års förlust.

Omkostnaderna per den 31 augusti uppgå till 9,388.79 kronor, och beräkna vi dem för återstående del av året till 4,110 kronor enligt nedanstående specifikation:

Löner:

Verkställande ledamoten	kronor	600.—	
Kamreraren	»	1,200.—	
Kassörskan	»	400.—	2,200.—
Styrelsens arvoden och resor $\frac{27}{3} - \frac{31}{8}$	»	360.—	
icke lyftade $\frac{1}{9} - \frac{31}{12}$	»	350.—	710.—
Revisorernas arvode och resor	»		200.—
Inspektions- och organisationsresor	»		300.—
Hyra	»		300.—
Kontorsmaterialier och trycksaker	»		100.—
Annonsor	»		100.—
Telefoner	»		50.—
Porto, städning, lyse	»		150.—
			kronor 4,110.—.

Omkostnaderna för hela året skulle således bliva	kronor	13,498.79
vartill kommer förra årets förlust	»	1,285.45

eller tillsammans kronor 14,784.24.

Med de mycket begränsade utsikter till lånerörelsens ökning, som för närvarande finnas, är det icke möjligt att under de närmaste åren uppnå ett tillfredsställande resultat. Med den av oss beräknade vinstmarginalen, i regel $\frac{1}{2}$ procent, erfordras, att lånerörelsen uppgår till cirka 3,000,000 kronor, för att omkostnaderna skola täckas. Frånsett de tillfälliga hinder, som nu finnas för rörelsens utveckling, ligger det i sakens natur, att ett nytt kreditinstitut inom jordbruket behöver rätt lång tid för att arbeta sig fram till en solid ställning; detta förutsågs också av de

tillkallade sakkunniga, som på sin tid föreslog ett statsbidrag av 4,000 kronor per år för varje centralkassa. Att anslaget sedermera inskränkts till 2,000 kronor under de två första åren, för att slutligen nedbringas till 500 kronor under de fyra därpå följande åren, innebar säkerligen även under dåvarande förutsättningar ett underskattande av svårigheterna. Men såsom förhållandena nu utvecklats är denna anslagsskala givetvis alldeles för låg, särskilt med hänsyn till penningvärdets fall. Om jordbrukskasserörelsen skall kunna utvecklas enligt statsmakternas plan och avsikter, erfordras ovillkorligen ett betydligt högre anslag. Ett vädjande till hushållningssällskapen att fylla bristen har varit fruktlöst. Våra samtliga ansökningar i dessa avseenden ha avslagits, bland annat med den motiveringen att det vore en det allmännas sak att på ett effektivt sätt stödja denna organisation. Det återstår då endast, att statsanslaget höjes, och tillåta vi oss föreslå en ökning av statsanslaget för 1917 med ytterligare 10,000 kronor.»

Än vidare har framhållits önskvärdheten av *vissa förenklingar beträffande jordbrukskassornas skötsel.*

Förenämnda centralkassor anföra i sin skrivelse den 21 november 1917:

»Det torde ej kunna förutsättas, att de personer, som i allmänhet omhändervärdet kassornas bokföring, hava tid att sköta sin syssla i full överensstämmelse med nu gällande förordningar härom. Då härtill kommer, att arbetet i de flesta fall är oavlönat, kan man ej förundra sig över, att det är svårt att få lämpliga personer att sköta det. Lättast torde förenklingar kunna vidtagas beträffande de statistiska uppgifter, som varje kassa är skyldig att avlämna. Dessa äro för närvarande så invecklade och minutiösa, att knappast någon enda av jordbrukskassornas sekreterare är i stånd att rätt ifylla blanketterna till desamma. I betraktande av den noggranna kontroll, som från centralkassornas sida utövas över jordbrukskassornas bokföring, torde det kunna sättas ifråga, huruvida ej långt gående förenklingar kunde vidtagas med avseende på nämnda statistiska uppgifter. Åtminstone synes det oss, som om uppgifter av någorlunda liknande lydelse, som de sparbankerna avlämna, borde vara tillfyllest.

En annan formalitet, som torde kunna förenklas högst betydligt, är sökandet av kassornas förvaltningsbidrag. För att utfå detta skall, enligt nu gällande förordning, ansökan varje år ingivas och därvid vara åtföljd av följande handlingar:

- 1:o) styrkt avskrift av jordbrukskassans stadgar;
- 2:o) bevis om jordbrukskassans registrering;
- 3:o) bevis om jordbrukskassans godkännande;
- 4:o) styrkt avskrift av styrelsens förvaltningsberättelse;
- 5:o) styrkt avskrift av revisionsberättelsen;
- 6:o) styrkt utdrag ur protokoll, utvisande, att styrelsen beviljats ansvarsfrihet;
- 7:o) uppgift över det medlemsantal, jordbrukskassan städse haft under året;
- 8:o) yttrande över ansökningen av styrelsen för vederbörande centralkassa.

För jordbrukskassornas sekreterare, vilka i de allra flesta fall äro lantbrukare och helt naturligt ej kunna offra den tid, som helt visst är erforderlig för att kunna medhinna expeditionen av alla dessa skrivelser, skulle det vara en högst väsentlig lättnad i arbetet, om vid sökandet av kassornas förvaltningsbidrag följande handlingar vore tillfyllest:

- 1:o) ansökan;
- 2:o) intyg om medlemsantalet;
- 3:o) yttrande över ansökningen av styrelsen för vederbörande centralkassa.

Det torde kunna anses uteslutet, att centralkassans styrelse tillstyrker ansökan om förvaltningsbidrag för andra jordbrukskassor än de, vilkas verksamhet och skötsel gjort dem berättigade till erhållande av sådant. Och, då centralkassorna äga fullkomlig kännedom om verksamheten hos till dem anslutna jordbrukskassor och dessutom från dessa årligen erhålla avskrifter av förvaltnings- och revisionsberättelse samt vinst- och förlusträkning och balansräkning jämte protokollsutdrag från föreningsstämma, bör väl förvaltningsbidrag till jordbrukskassorna kunna utbetalas, så snart centralkassans styrelse tillstyrkt ansökan härom.»

Lantbruksstyrelsen, som i särskilda nådiga remisser anbefallts afgiva yttrande över förenämnda framställningar, har under hänvisning till ärendets omfattning, som medförde, att det icke lämpligen låte sig inom styrelsen under den närmaste tiden fullständigt utreda, hemställt, att Kungl Maj:t täcktes, på sätt funnes lämpligt, antingen genom tillkallade sakkunniga inom vederbörande departement eller annorledes låta utreda den föreliggande frågan.

Även vid innevarande års riksdag hava åtskilliga motioner väckts i båda kamrarna för åstadkommande av ändring i de beträffande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit gällande bestämmelserna.

Sälunda hava i motion nr 37 i första kammaren och i motion nr 30 i andra kammaren i huvudsak upptagits de önskemål, här ovan nämnda centralkassor i sina respektive skrivelser framhållit. Motionärerna åberopa den motivering, som anförts av jordbrukarnas riksförbunds arbetsutskott och centralkassorna, samt påpeka ytterligare: att lånerätt för skogs-, ängs- och betesmark skulle stimulera betes- och skogskultur; att det intensiva trädgårdsbruket kräver större lånerätt per hektar; samt att landsbygdens elektrifiering skulle verksamt främjas genom att lånerätt medgäves elektriska distributionsföreningar.

På grund av det anförda föreslås, att riksdagen dels måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i nu gällande bestämmelser för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, att

1. lånerätten per hektar odlad jord höjes intill 200 kronor;
2. lånerätt beviljas även för skogs-, ängs- och betesmark till 25 kronor per hektar;
3. lånerätt beviljas å trädgårdsjord med 400 kronor per hektar;
4. den åsatta gränsen av 50 hektar jord såsom största areal, för vilken medlem må vinna inträde i kassan, höjes till 100 hektar;
5. ekonomiska föreningar, såsom elektriska distributionsföreningar

m. fl., erhålla rätt att liksom jordbrukskassa ingå som medlemmar i centralkassa och där åtnjuta lånerätt;

6. fristående jordbrukskassor eller föreningar, bildade i län, som ligga utanför organiserad centralkassas verksamhetsområde, äga att under förutsättning av dess medgivande ansluta sig till sådan;

7. enskilda jordbrukare å ort, där ej jordbrukskassa finnes, må kunna beviljas inträde i närmaste jordbrukskassa;

8. förenklingar i gällande bestämmelser beträffande jordbrukskassornas skötsel måtte vidtagas.

Vidare hava i motionerna nr 38 i första kammaren och nr 90 i andra kammaren hemställts, att riksdagen måtte besluta, att samtliga godkända centralkassor för jordbrukskredit, som uppfyllt av Kungl. Maj:ts fastställda villkor, måtte äga att, för tillgodoseende av sina lånebehov, mot revers på 10 à 20 år utbekomma årligen tillsvidare intill $\frac{1}{5}$ av pensionsförsäkringsfondens årliga kapitalökning till en ränta, som med $\frac{1}{4}$ procent överstege de ledande bankernas högsta depositionsränta.

Motionärerna framhålla till stöd härför huvudsakligen följande:

»I den av 1916 års riksdag godkända förordningen för pensionsförsäkringsfondens förvaltning bestämmes uttryckligt, i vilka säkerheter fondens medel skola redovisas, och bland dessa äro i femte rummet uppräknade skuldförbindelser, utfärdade av centralkassor för jordbrukskredit, vilka i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida. Då ytterligare fyra kategorier uppräknas, får man väl därav draga den slutsatsen, att statsmakterna ansett den utlåning, som i femte momentet avses, nämligen lån åt centralkassorna, för fonden förmånlig, liksom även för det allmänna gagnelig och detta i minst lika hög grad som i föregående moment omnämnda utlåningsobjekt. Det torde även vara otvivelaktigt, att så förhåller sig. Med de bestämmelser, som av Kungl. Maj:ts faststälts för centralkassor och jordbrukskassor för jordbrukskredit, måste centralkassornas säkerhet betraktas som förstklassig. Den ränta, som centralkassorna torde vara villiga att betala, eller $\frac{1}{4}$ % över de ledande bankernas depositionsränta, bör också anses för pensionsfonden fullt tillfredsställande — — —.

Emellertid synes det som om fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden icke på ett tillbörligt sätt uppskattat ovannämnda förhållanden. Fullmäktige ha nyligen avslagit en framställning om ett lån å endast 100,000 kronor från Mälardalens länrens centralkassa för jordbrukskredit, vilken centralkassa dock, enligt vad vi inhämtat av dess revisorer och allmänna ombud, är mönstergillt skött — — —. Detta är så mycket mer att beklaga som även andra av statens stora kapitalförvaltande fonder styrelser visat sig obenägna att tillmötesgå centralkassornas lånebehov. Sälunda har även postsparbankens styrelse ställt sig avvisande. Denna utlånar ungefär på enahanda grunder som pensionsförsäkringsfonden, d. v. s. den placerar sina medel huvudsakligen med hänsyn till likvid och bekväm säkerhet och finner det bäst att inköpa obligationer, utlämna lån åt kommuner och insätta övriga disponibla medel

i bankerna — — —. Vi vilja påpeka, hurusom dessa institutioners motvillighet att tillmötesgå centralkassornas lånebehov utgör en ytterligare anledning för statsmakterna att tillse, att jordbrukets behov av driftkredit så långt möjligt är tillgodoses genom lån åt centralkassor ur pensionsförsäkringsfonden, som årligen tillföres väldiga nya kapital. Bland de nya uppgifter, som möta jordbrukskassorna står främst anskaffandet av medel till sådana ändamål, som varaktigt befodra jordbrukets höjande och avkastning och som endast inom långa perioder kunna väntas återbetalda. Vi erinra därvid särskilt om centralkassornas plan att underlätta jordbrukets elektrifiering genom lån till elektriska distributionsföreningar och om de förslag, som i sådant syfte framlagts inför Kungl. Maj:t. Det ligger i sakens natur, att en dylik utlåning liksom också lån genom jordbrukskassorna till elektrifiering av enskilda egendomar måste ske mot långsam amortering. Det skulle givetvis vara synnerligen olämpligt att grunda finansieringen av dylika vittutseende företag på tillfällig inlåning, exempelvis genom vanlig bankrörelse. Bortsett från det faktum, att centralkassorna ha ringa utsikt att upptaga konkurrensen med bankerna, sparbankerna och postsparbanken, vilken sistnämnda har kontor i snart sagt varje socken, med avseende på inlåning från allmänheten, kan det icke anses överensstämma med goda bankprinciper, att en kreditanstalt i mycket stor utsträckning fastlåser dylika inlånta medel genom mångåriga amorteringslån. Jordbrukskassornas centrala organ måste se till, att de kunna få en ständigt tillgänglig säker lånekälla för dylika placeringar. Och då centralkassorna icke ha möjlighet att upplägga obligationslån och deras utsikter att på andra sätt upptaga långa lån på förmånliga villkor äro synnerligen begränsade, synes det nödvändigt att i viss utsträckning anlita pensionsförsäkringsfonden, som för detta ändamål synes speciellt lämpad. Man kan ju angiva vissa skäl, som tala för att postsparbanken företrädesvis söker likvida säkerheter, då likviditeten för denna institutions rörelse har en viss bestämmande betydelse. Men detta gäller ingalunda om pensionsförsäkringsfonden, för vars ändamål det är förmånligare att lämna långvariga lån mot fullgod säkerhet och tillfredsställande ränta.»

Euligt vad för mig blivit upplyst hava 128 lantmannaaorganisationer, såsom inköpsföreningar, jordbrukskassor m. fl., i skrivelser till riksdagen uttalat sin anslutning till de i ovannämnda motioner framhållna önskemålen. De hava dessutom föreslagit, att samtliga centralkassor måtte medgivas rätt dels att öppna löpande räkning såväl med jordbrukskassornas medlemmar som med lantbrukarnas ekonomiska sammanlutningar och institutioner, dels ock att, när de till viss centralkassa anslutna jordbrukskassorna iklätt sig en ansvarighet för dess förbindelser intill ett belopp av minst 1 miljon kronor, de må äga rätt att från allmänheten mottaga insättningar å bankmässiga räkningar.

De framställningar, för vilka jag ovan redogjort, avse, såsom av redogörelsen framgår, ändringar i dels vissa av riksdagen antagna bestämmelser, dels författningar, som av Kungl. Maj:t utfärdats, sedan

Departements-
chefen.

tillfälle beretts riksdagen att yttra sig över till desamma uppgjorda förslag, samt dels förenämnda genom departementets försorg utarbetade förslag till instruktioner för styrelser och revisorer i jordbrukskassor och centralkassor samt formulär till bokföring m. m.

Vad angår framställningarna om ändringar i sistnämnda förslag och formulär m. m. kan jag fatta mig kort. Det är i detta hänseende icke fråga om några till allmän efterrättelse utfärdade författningar utan om råd och anvisningar, som visserligen böra följas, i den mån icke erfarenheter under arbetets gång giva vid handen, att de äro opraktiska eller eljest olämpliga, men från vilka avvikelser må göras, för så vitt förbättringar därigenom stå att vinna. Vinner vad jag i övrigt kommer att hemställa bifall, kommer det säkerligen att visa sig önskvärt att underkasta nämnda förslag och formulär någon omarbetning, och då blir det ju tillfälle att i desamma vidtaga även sådana jämkningar i övrigt, till vilka vunden erfarenhet kan giva anledning. Med åtgärder i detta hänseende läser emellertid i varje fall böra få anstå, till dess de övriga förslag, jag kommer att framlägga, hunnit undergå vederbörlig prövning.

Det otvivelaktigt största intresset knyter sig till de framställningar, som gjorts om ändring i ovannämnda av Kungl. Maj:t utfärdade författningar. Genom dessa regleras själva organisationen av jordbrukskasserörelsen, och för grunderna till desamma, i den mån de beröras av de framkomna ändringsförslagen, har jag redan förut i korthet redogjort.

Här må endast framhållas, att man, då nämnda författningar förbereddes, hade att räkna med helt andra förhållanden — ett jämförelsevis stort och allmänt lånebehov hos de jordbrukare, för vilka organisationen var avsedd, och en i förhållande därtill ganska åtstramad låne-marknad — än som sedermera inträtt. Till följd av allmänt kända omständigheter hava nämnda förhållanden helt och hållet omkastats. Såsom i de gjorda framställningarna erinrats, råder för närvarande i allmänhet icke någon brist på kontanta medel hos jordbrukarna. En följd härav har blivit ett jämförelsevis ringa lånebehov bland dessa, medan å andra sidan penningar iinflutit till respektive kassor i vida större utsträckning än man kunde beräkna. Vidare har penningvärdets fall gjort, att särskilt de lånebelopp, med vilka man vid rörelsens igångsättande ansåg sig böra räkna, måhända redan från början väl försiktigt beräknade, blivit alldeles otillräckliga för de avsedda ändamålen, och detta förhållande har i sin mån bidragit till att tillslutningen till rörelsen blivit mindre än man hade påräknat. Till följd av alla dessa

förhållanden hava svårigheter uppstått för de redan bildade kassorna att uppbringa sin rörelse till den höjd, som erfordras för deras bärighet, medan samtidigt bildandet av nya kassor väsentligen försvårats.

Det synes mig otvivelaktigt, att vissa ändringar i gällande bestämmelser böra vidtagas, för att så vitt möjligt undanröja de svårigheter, som sålunda uppstått för jordbrukskasserörelsen. Å andra sidan får ej förbises, att de nu rådande förhållandena till största delen äro av exceptionell art. Så snart mera normala förhållanden inträtt, lär man sålunda hava att räkna med ett väsentligen ökat lånebehov inom de kretsar, som beröras av verksamheten, på samma gång som med en växande svårighet att anskaffa för densamma erforderliga kapital. Vidare måste tillses, att man icke för avhjälpandet av ögonblickets svårigheter offerar något av den trygghet mot förluster och den soliditet, de nu gällande föreskrifterna otvivelaktigt bereda. Det gäller således att söka hålla de ändringar, som vidtagas, inom sådana gränser, att icke återgången till mera normala förhållanden väsentligen försvåras.

Efter denna allmänna översikt över de grunder, jag anser böra följas vid en revision av de gällande föreskrifterna i ämnet, torde det tillåtas mig att övergå till en granskning av de framkomna ändringsförslagen vart för sig.

Härvid anser jag mig först böra beröra de förslag, som från de två nordligaste länen framställts om en väsentlig modifikation av de bestämmelser, som meddelats beträffande rätten till delaktighet i jordbrukskassor. Det synes mig obestridligt, att nämnda bestämmelser mindre väl lämpa sig för förhållandena i berörda län. Den omständigheten, att arealen odlad jord till varje brukningsdel uti ifrågavarande län är så jämförelsevis ringa, måste givetvis, om nu gällande bestämmelser i ämnet lämnas oförändrade, komma att lägga allvarliga hinder i vägen för uppkomsten av en jordbrukskasserörelse i nämnda län. Att, på sätt i de däriifrån gjorda framställningarna föreslagits, bygga på kreatursantalet såsom supplementär grund för delaktighetens beräkning anser jag mig dock icke kunna föreslå. En sådan anordning, så tilltalande den i övrigt kunde synas, kommer i alltför bestämd motsättning mot den grund, efter vilken delaktigheten i övrigt beräknas och som ju utgår från brukningsarealen såsom den bestämmande faktorn. Det torde vara otvivelaktigt, att denna grund i stort sett är ägnad att åt det hela bereda den soliditet, utan vilken rörelsen snart skulle falla sönder, på samma gång som den i tillämpningen är enkel att röra sig med. Stora praktiska svårigheter skulle också möta att bygga delaktigheten på kreatursantalet. Detta är icke på långt när så konstant som bruknings-

arealen, och varje förändring i kreatursstockens storlek skulle ju komma att medföra en förändring i delaktigheten och därmed i lånerätten med ty åtföljande omreglering av lånebeloppen.

Jag anser därför andra utvägar böra sökas för att tillgodose behovet inom nämnda län. Det gäller därvid att få till stånd bestämmelser, som på samma gång de icke innebära ett brott mot de en gång antagna organisationsformerna mera smidigt än de nuvarande låta sig anpassas efter förhållandena i de orter, om vilka nu är fråga.

Ett uppslag i sådan riktning, värt att taga fasta på, synes mig ock vara givet genom de förslag, som från andra håll väckts att till grund för delaktighetens beräkning lägga även annan mark än den odlade. Särskilt omfattningen av ängsmarken lär för de nordligaste trakterna av landet kunna lämna en god måttstock för jordbrukets ekonomiska bärkraft, isynnerhet om man därvid inskränker sig till den med hänsyn till läge och beskaffenhet värdefullare ängsmarken och från beräkningen utesluter de s. k. ströängarna, vilkas indragning för övrigt står på dagordningen. Klart är emellertid, att försiktigheten kräver, att inberäkningen av ängsmarken, om man vill undvika vanskligheter, måste hållas inom vissa gränser. Jag har tänkt mig, att man i nämnda hänseende borde fastslå en dubbel begränsning, dels så, att överhuvudtaget endast en viss areal ängsmark får medtagas i beräkningen, samt dels så, att den ängsmark, som medräknas, upptages endast till en i förhållande till den odlade jorden reducerad areal. Med enahanda begränsningar synes även skogs- och betesmark kunna tagas med i beräkningen.

Efter vilken norm berörda dubbla begränsning rätteligen bör vidtagas, kan ju vara föremål för olika uppfattning. Det synes mig emellertid, som om man skulle komma de verkliga värddeförhållandena ganska nära och på samma gång undvika alla äventyrligheter om det stadgades, att, vid delaktighetens beräkning, intill ett sammanlagt antal av sextio hektar ängsmark, ströängar icke inräknade, en hektar sådan mark finge beräknas som en tredjedels hektar odlad jord och, intill ett antal av ett-hundratjugo hektar skogs- och betesmark, en hektar dylik mark finge räknas lika med en sjättedels hektar odlad jord. Härigenom skulle ju den areal, för vilken en medlem i en jordbrukskassa skulle kunna vinna delaktighet i denna, högst väsentligt ökas till fördel särskilt för de mindre brukningsdelarna.

Även en annan ändring i grunderna för delaktighetens beräkning har ifrågasatts från olika håll. För närvarande gäller, som förut är nämnt, att ingen får vinna delaktighet för mer än 50 hektar odlad

jord och ej heller för större areal, än som motsvarar en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits. Som nämnt, avses med dessa bestämmelser framför allt att fördela riskerna, så att icke en medlems ekonomiska misslyckande får allt för ödesdigra följder för de andra. Gränsen 50 hektar har emellertid även valts med hänsyn därtill, att hela organisationen ju avsågs att tjäna allenast det mindre jordbruket. Nu har hemställts, att maximiarealen skulle bestämmas till 100 hektar, och att på samma gång delaktighet måtte få vinnas för ända till en femtedel av den sammanlagda areal, för vilken delaktighet i kassan vunnits. Vad angår nämnda hemställan i dess första del anser jag mig böra biträda densamma. Det kan ju ej nekas, att utsikter därigenom skulle öppnas för en livligare anslutning till rörelsen på samma gång som väl även för densamma skulle kunna vinnas krafter, som det med hänsyn till större kunskaper och förmåga att taga ledningen skulle vara en styrka att få med i arbetet. Gent emot dessa fördelar synes det vara av mindre betydelse, att måhända därigenom den rationella gränsen mellan mindre och större jordbruk skulle komma att i viss mån överskridas. Erinras må ock, att, om de av mig förut föreslagna ändringarna i bestämmelserna om delaktighetens beräkning godtagas, den areal, för vilken delaktighet kan vinnas, kommer att höjas icke så obetydligt för de flesta medlemmarna, och att till följd därav en höjning av maximiarealen icke kommer att få den verkan i riktning mot en större ojämnhet i delaktigheten, som en dylik förändring skulle fått, om den företagits ensamt för sig. Däremot anser jag mig icke kunna biträda ifrågasvarande hemställan i dess andra del. En ändring i grunderna för delaktighetens fördelning, sådan som den ifrågasatta, skulle säkerligen på många håll kunna bli farlig såväl för vederbörande kassors soliditet som för övriga medlemmar, vilkas risker ju därigenom skulle kunna ökas högst väsentligt. Det har också i utlandet visat sig, att, då någon gång en kassa gått under, detta berott på, att man utlämnat allt för stor del av de för utlåning tillgängliga medlen på en och samma hand, något som ju otvivelaktigt skulle riskeras, om man läte en medlem vinna delaktighet, motsvarande ända upp till en femtedel av samtliga medlemmars sammanlagda delaktighet.

Framställningarna om lånerättens höjande såväl i allmänhet som särskilt till förmån för trädgårds- och därmed jämförlig jord anser jag mig böra i stort sett förorda. Penningvärdets fall har gjort, att en lånerätt av endast 75 kronor för varje hektar odlad jord, redan från början låg, blivit alldeles otillräcklig. Det kan icke vara lockande att

för erhållande av de små lån, som med nuvarande bestämmelser kunna bekommas, ikläda sig de risker, som ju alltid äro förbundna med inträdet i en jordbrukskassa. Det föreslagna maximibeloppet, 200 kronor för varje hektar odlad jord, för vilken delaktighet vunnits, innebär, om man tager hänsyn till nuvarande penningvärdet, i verkligheten icke någon synnerligen stor ökning. Vad angår lånerätten för trädgårdsjord och därmed jämförlig mark, måste det, i betraktande av å ena sidan de möjligheter till större avkastning det intensivare brukningssättet medför och å andra sidan det större behovet av rörelsemedel, medgivas, att den av centralkassorna föreslagna maximigränsen, 400 kronor för varje hektar, ingalunda är för hög. Det får emellertid icke förbises, att de brukningssätt, om vilka det här är fråga, låt vara att de kunna medföra större vinst än det egentliga jordbruket, också äro förbundna med större äventyrligheter än detta. De vid nämnda brukningssätt odlade växterna äro ofta mindre motståndskraftiga mot ogynnsamma klimatiska och andra inflytelser och de frambringade produkternas värde är ännu mer beroende av avsättningsmöjligheterna än värdet av de produkter, som frambringas vid det egentliga jordbruket. Försiktigheten bjuder därför, att, om maximum för lånerätten för jord, varom nu är fråga, höjes till 400 kronor för hektar, det också iakttages den största varsamhet vid begagnandet av den möjlighet till förhöjning i lånerätten, som därigenom skulle öppnas. En garanti härför skulle vinnas, om det föreskrevs, att, där jordbrukskassa är ansluten till centralkassa, förhöjning i lånerätten för trädgårdsjord och därmed jämförlig mark icke må av jordbrukskassan beslutas annat än efter samtycke från centralkassans styrelse och på de villkor i fråga om säkerhet, som nämnda styrelse bestämmer.

Genom de sålunda föreslagna ändringarna skulle det högsta belopp, intill vilket samme medlem skulle kunna erhålla lån från en jordbrukskassa, höjas högst väsentligt eller, om man bortser från trädgårdsjorden, från 3,750 kronor till 20,000 kronor. Det är klart, att häri ligger en viss risk. För att i någon mån minska denna anser jag det böra stadgas, att, därest jordbrukskassan är ansluten till centralkassa, åt samme medlem ej må utan medgivande av centralkassans styrelse utlämnas lån till sammanlagt belopp överstigande 10,000 kronor.

Vad som hemställts därom, att det måtte öppnas möjlighet för jordbrukare, vilkas brukningsområden falla helt och hållet utanför en jordbrukskassas verksamhetsområde, att vinna inträde i denna, för den händelse jordbrukskassa ej är bildad för den ort, inom vilken respektive brukningsområde är beläget, synes mig icke böra vinna bifall. Be-

stämmas jordbrukskassornas verksamhetsområden efter riktiga grunder, bör, sedan organisationen blivit genomförd, ingen vara utesluten från möjligheten att bliva medlem i en dylik kassa, och att under tiden för organisationens genomförande tillåta den ena jordbrukskassan att inkräkta på det blivande området för en annan dylik kassa skulle säkerligen endast verka hämmande på rörelsens utveckling. Det må ock erinras, att gällande bestämmelser medgiva stor frihet vid bestämmandet av en jordbrukskassas verksamhetsområde.

Innan jag lämnar frågan om ändringar i gällande bestämmelser för jordbrukskassorna, torde ännu ett spørsmål av stor betydelse för jordbrukskasserörelsens utveckling böra upptagas, ehuru detsamma endast obetydligt berörts i de framställningar, för vilka jag förut redogjort. Särskilt i Tyskland hava de föreningar, som motsvara våra jordbrukskassor, i stor utsträckning givit sin lånerörelse formen av löpande räkning. Härigenom hava stora fördelar vunnits i avseende å underlättande av penningomsättningen för föreningsmedlemmarna, på samma gång som för föreningarna ernåtts det synnerligen förmånliga resultatet, att deras medlemmar icke behövt hålla inne så stora kontanta belopp för löpande behov, som eljest skulle varit erforderligt, utan kunnat i största utsträckning genast insätta inflytande medel hos föreningarna. En dylik form för kreditgivning har hittills icke varit medgiven för våra jordbrukskassor, förnämligast av hänsyn till de större krav på likviditet, densamma förutsätter. Det synes mig emellertid, som om en ändring härutinnan borde företagas. Med centralkassornas hjälp torde det icke möta större svårigheter för jordbrukskassorna att upprätthålla den rörlighet i medelsförvaltningen, som är en förutsättning för en dylik låneverksamhet, och vid sådant förhållande lära varken de eller deras medlemmar böra avstängas från möjligheten att komma i åtnjutande av de fördelar en dylik låneverksamhet bereder. Visserligen kan icke för alla de lånebehov, kassorna hava att tillgodose, nämnda låneform lämpligen användas, men för den egentliga driftkrediten och vissa andra krediter, som behöva anlitas endast för kortare tid i sänder, erbjuder den så mycket större fördelar. Jag anser mig alltså böra hemställa om sådan ändring i gällande bestämmelser, att jordbrukskassor må kunna för vissa därför lämpade ändamål lämna sina medlemmar kredit genom öppnande av löpande räkning och naturligtvis då även genom öppnande av kreditivräkning.

Slutligen anser jag mig böra tillmötesgå en under hand gjord framställning om höjning av det belopp, å vilket jordbrukskassa må gottgöra insättare å sparkasseräkning ränta, från 2,000 kronor till 3,000 kronor.

I fråga om centralkassorna samla sig de framställda ändringsförslagen på två linjer.

Först och främst har det visat sig, vilket ju också var att förutse, att det är förenat med synnerligen stora svårigheter för jordbrukskassor i orter, för vilka centralkassa ännu icke hunnit bildas, att vinna samarbete med där redan befintliga penninginrättningar, och till följd av de rådande förhållandena har bildandet av nya centralkassor icke fortskridit så raskt som önskligt varit. Det torde också vara att förutse, att under den närmaste tiden sistnämnda förhållande kommer att fortfarande äga rum, såvida icke genom ändrade bestämmelser tillkomsten av dylika kassor underlättas. De olägenheter, som sålunda uppstått för en del redan bildade jordbrukskassor, komma givetvis också att verka avhållande från bildandet av nya sådana i de orter, som icke falla inom de redan bildade centralkassornas verksamhetsområden. Angeläget synes därför vara, att något åtgöres för att råda bot på nämnda olägenheter. Den utväg, som i detta hänseende i första hand ifrågasatts, innefattar, att det borde medgivas dylika fristående jordbrukskassor rätt att, till dess egen centralkassa för de orter, där de driva sin verksamhet, hunnit bildas, vinna anslutning till någon för annan ort redan bildad centralkassa. På sätt framgår av den föregående redogörelsen står emellertid detta förslag i bestämd strid mot de grunder, efter vilka de nu gällande föreskrifterna i ämnet utarbetats. Jag tror också, att ett medgivande i dylik riktning skulle komma att verka synnerligen hinderligt för jordbrukskasserörelsens vidare utveckling, till följd av de svårigheter, som därav skulle uppstå att genast från början vinna den anslutning av jordbrukskassor, som erfordras för bildandet av nya centralkassor. Däremot anser jag mig kunna ansluta mig till den alternativt föreslagna utvägen att öppna möjlighet för att centralkassornas verksamhetsområden tilltagas större, än som enligt hittills gällande bestämmelser varit möjligt. Visserligen kommer härigenom samarbetet mellan centralkassorna och de till dem anslutna jordbrukskassorna att i någon mån försvåras och på samma gång kontrollen av jordbrukskassorna från centralkassornas sida att fördyras. Å andra sidan må emellertid erinras, att i ett så glest befolkat land som vårt stora svårigheter måste möta för en centralkassa att inom ett jämförelsevis litet område vinna den anslutning av jordbrukskassor, som erfordras för att omsättningen utan allt för stor marginal mellan in- och utlåningsräntan skall kunna bära omkostnaderna för förvaltningen. Sörjes det för, att åt verksamhetsområdena icke gives allt för oförmånlig form och bibehålles länsindelningen såsom utgångspunkt för nämnda områ-

dens bestämmande, synes det icke möta större betänkligheter att fastslå det högsta antalet län en centralkassas verksamhetsområde får omfatta till sex i stället för tre. Genom en dylik förändring torde utsikt vara öppnad för, att det icke skall dröja allt för länge, innan centralkassa finnes bildad för varje län, och sålunda en var jordbrukskassa skall kunna vinna anslutning till en centralkassa. Skulle det sedan visa sig, att ett eller annat centralkasseområde tilltagits för stort, möter ju intet hinder för en lämplig omreglering.

Övriga förslag till ändring i de för centralkassor gällande bestämmelserna samla sig kring önskemålet att få till stånd en utveckling av deras verksamhet till att avse kreditgivning åt ej blott jordbrukskassor utan även övriga kooperativa sammanslutningar inom jordbruket. Såsom redan frambållits, var man vid utarbetandet av nämnda bestämmelser fullt medveten om de fördelar i avseende å rörelsens utveckling, som skulle vinnas genom de möjligheter till omsättningens snabbare upp- arbetande, en dylik anordning skulle medföra, och genom den ökade bärighet, som sålunda skulle kunna ernås. De förhållanden, som sedermera uppstått, hava gjort det ännu betydelsefullare att kunna på detta sätt utvidga verksamheten på samma gång som det minskade låne- behovet och den ökade tillgången på kontanta medel bland jordbrukarna undanröjt ett av de allvarligaste hindren mot en dylik utvidgning av verksamheten. Å andra sidan kvarstår emellertid det andra hindret däremot, det, som ligger i den organisationsform, som här i landet före- trädesvis valts för de ifrågavarande sammanslutningarna. Dessa utgöras fortfarande till största delen av ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet. Att inpassa dylika föreningar i ett system, som allt ifrån grunden är uppbyggt på den personliga ansvarigheten, stöter givetvis på oöverbanneliga svårigheter. Visserligen hava nämnda föreningar i stor utsträckning sökt ersätta den personliga ansvarigheten med sär- skilda ansvarsförbindelser av medlemmarna, men dessa ansvarsförbin- delser, vilka i motsats till den personliga ansvarigheten kunna preskri- beras även under tiden för respektive föreningars bestånd, kunna givet- vis icke lämna samma fasta grund för organisationen som den sist- nämnda. Att åter medgiva kreditgivning åt dylika föreningar utan att på samma gång låta dem omfattas av jordbrukskasseorganisationen, synes mig ej heller tilltalande. En sådan anordning skulle uppenbar- ligen innebära ett minst lika avgjort brytande med det en gång antagna systemet, som att låta föreningar utan personlig ansvarighet ingå som medlemmar i centralkassorna. Det förslag i förstnämnda hänseende, som framstälts av inspektören för Mälarprovinsernas centralkassa, eller

att det skulle beredas möjlighet för jordbrukskassornas medlemmar att på allmänna sammanträden besluta att avstå en del av sin lånerätt i centralkassan till förmån för sådana föreningar, som de, om vilka det här är fråga, lider enligt mitt förmenande av den väsentliga svagheten, att det tager allt för ringa hänsyn till eventuella minoriteters inom jordbrukskassorna rätt.

Vore ej behovet av att kunna genom en utvidgning av verksamhetsfältet bereda rörelsen ökade utvecklingsmöjligheter så stort som det är, skulle också nyssberörda svårigheter för mig utgjort tillräckligt skäl att avråda varje försök i den ifrågasatta riktningen. Såsom förhållandena nu gestaltat sig, anser jag mig emellertid ej kunna tillråda intagandet av en rent negativ ståndpunkt i frågan. Vad som utan att uppriva det en gång antagna systemet kan göras för att bereda möjlighet för centralkassorna att utsträcka sin verksamhet till att omfatta kreditgivning även åt andra jordbrukarföreningar än jordbrukskassor läser också böra göras.

Jag anser alltså, att det genom särskilda bestämmelser bör öppnas möjlighet för centralkassorna att till medlemmar intaga även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor; detta dock av ovan anförda skäl endast för så vitt de äro organiserade såsom ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Genom nämnda villkor hindras visserligen den största delen av de redan bildade jordbrukarföreningarna att omedelbart begagna sig av den möjlighet att ansluta sig till kassa-verksamheten, som sålunda skulle öppnas, men dels bildas alltjämt nya dylika föreningar och jag har mig särskilt bekant, att inom intresserade kretsar man ej är främmande för tanken att uppbygga de nya elektriska distributionsföreningarna på den personliga ansvarighetens grund, dels ock synas mig oövervinneliga svårigheter icke böra möta för att förening, som önskar bliva medlem i centralkassa, ombildar sig till en förening med begränsad personlig ansvarighet. De formella föreskrifter, avseende föreningar av detta slag, som nu gälla, äro ju så jämförelsevis enkla och lätta att efterfölja, att den hittills här i landet rådande motviljan mot användande av ifrågavarande föreningsform snart borde kunna vara övervunnen. Vad särskilt beträffar elektriska distributionsföreningar vill jag emellertid erinra om, att i en av Kungl. Maj:t i dag beslutad proposition (nr 387) föreslagits inrättandet av en kraftledningslänefond, från vilken sådana föreningars lånebehov skulle i viss utsträckning tillgodoses.

Utöver den personliga ansvarigheten anser jag andra villkor icke böra uppställas, för att annan ekonomisk förening än jordbrukskassa

skall få intagas som medlem i en centralkassa för jordbrukskredit, än att föreningens styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde och att föreningen har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vunnna produkter. Särskilt låter det sig icke göra att härvidlag söka uppdraga någon skillnad mellan större och mindre jordbruk, då ju de sammanslutningar, om vilka här är fråga, till en stor del måste omfatta båda, om de skola fylla sitt ändamål. Det är ju också att märka, att det härvidlag ej är fråga om att utsträcka kreditgivningen längre än till själva föreningarna.

Är villkoret om den personliga ansvarigheten fyllt, möta i stort sett icke några hinder att inom centralkassorna likställa nu ifrågavarande föreningar med jordbrukskassor. Endast i ett par hänseenden erfordras beträffande de förra särskilda föreskrifter.

Sålunda måste bestämmelser meddelas angående dylika föreningars lånerätt. Denna är nämligen, såvitt angår jordbrukskassor, i viss mån satt i relation till den lånerätt, dessas medlemmar äga i desamma. Då medlemmarna i de föreningar, om vilka nu är fråga, icke äga någon lånerätt, kan givetvis nämnda grund för lånerättens begränsning i centralkassan icke vinna tillämpning. I övrigt synas emellertid samma grunder böra följas som i fråga om beräkandet av jordbrukskassornas lånerätt och således dels ekonomisk förenings lånerätt böra göras i viss mån beroende av det antal insatser, med vilka den ingått i centralkassan, dels ock böra tillses, att förenings sammanlagda lånerätt ej må överstiga två tredjedelar av det sammanlagda belopp, intill vilket föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser. Detta vinnes genom en föreskrift, att ifrågavarande föreningars lånerätt icke må för varje förening sättas högre än till halva det belopp, varmed den ekonomiska föreningen ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med en tredjedel av det belopp, varmed föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser.

Då intet hindrar, att medlemmarna i en ekonomisk förening av det slag, varom nu är fråga, tillika äro medlemmar i en till centralkassan ansluten jordbrukskassa, kan man icke beräkna, att kreditunderlaget för centralkassans förbindelser ökas med hela det belopp, med vilket föreningens medlemmar äro ansvariga för dess förbindelser. För att i någon mån motverka den svaghet, som ligger däri, att av nämnda skäl en dubbelansvarighet kan uppkomma, har jag ansett det böra stadgas, att, oavsett det belopp, vartill en dylik förenings lånerätt kan uppgå, åt sådan förening icke må, utan att särskild fullgod säkerhet ställes,

genom centralkassan beredas lån till högre belopp, än som motsvarar en tjugondel av samtliga medlemmars i centralkassan sammanlagda lånerätt.

Givetvis är det av synnerlig vikt, att icke genom kreditgivningen åt andra föreningar än jordbrukskassor centralkassans tillgångar fastlåsas på ett sätt, som hindrar densamma att fylla sitt egentliga ändamål att bereda driftkredit å själva jordbruket. Detta önskemål synes kunna vinnas genom en föreskrift, att i låneförbindelse, som utfärdas av ekonomisk förening, som här avses, alltid skall finnas intagen bestämmelse, att lånet må av centralkassans styrelse uppsägas till inbetalning viss tid, ej överstigande sex månader efter uppsägningen, därest styrelsen finner sådant erforderligt, för att centralkassan skall kunna nöjaktigt tillgodose de till densamma anslutna jordbrukskassornas lånebehov.

I övrigt böra, på sätt förut antytts, de ifrågavarande föreningarna vara i allo likställda med jordbrukskassorna såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter.

Som nämnt erfordras enligt gällande bestämmelser en viss anslutning av jordbrukskassor för att en centralkassa skall kunna vinna godkännande från det allmännas sida. Ävenledes kan godkännandet återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under det föreskrivna. Dessa bestämmelser böra av lätt förklarliga skäl fortfarande bibehålla sin giltighet.

Dels till undvikande av allt för stora formella ändringar i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit och dels för större överskådlighets skull lära de bestämmelser, som enligt det förut anförda skulle komma att meddelas angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, böra sammanföras i en särskild författning.

Slutligen bör erinras om vikten av, att de nya bestämmelser, som enligt vad ovan anförts skulle komma att gälla för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, få träda i tillämpning snarast möjligt.

I överensstämmelse med de grunder, för vilka jag nu redogjort, har jag låtit inom departementet utarbeta förslag till:

1) *kungörelse om ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor;*

2) *kungörelse om ändrad lydelse av §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit; samt*

3) *kungörelse angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.*

Sedan departementschefen uppläst förenämnda förslag, erinrade han, att de författningar, om vilkas ändrande nu vore fråga, före deras utfärdande varit framlagda för riksdagen till granskning, samt hemställde, att enahanda förfarande måtte iakttagas jämväl beträffande nu omförmälda förslag, och att desamma för sådant ändamål måtte få såsom bilagor fogas vid detta protokoll.

Härefter anförde departementschefen vidare:

Den återstående gruppen av ändringsförslag avse dels förenämnda reglemente angående förvaltningen av pensionsfonden samt dels gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk.

Vad nämnda reglemente angår innehåller det, som nämnt, medgivande, att den del av fondens medel, som ej erfordras för bestridande av dess utgifter, må redovisas i, bland annat, skuldförbindelser, utfärdade av centralkassor för jordbrukskredit, vilka i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida. Det utgjorde under förarbetena till 1915 års propositioner alltid en förutsättning, att härutöver fondens förvaltare skulle vara obunden av vidare föreskrifter i ämnet, och att det skulle bero på prövning i varje särskilt fall, såväl om och till vad belopp som mot vilken ränta lån skulle kunna erhållas. Att nu, på sätt ifrågasatts, binda fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden genom uttryckliga bestämmelser i olika hänseenden läser icke vara vare sig påkallat av vad som hittills förekommit ifråga om långivning från fonden till centralkassorna eller överhuvudtaget tillrådligt. Jag finner mig alltså icke kunna biträda de här om väckta förslagen.

Beträffande bestämmelserna angående statsbidrag åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk gå de framställda ändringsförslagen ut på dels högre bidrag åt centralkassorna samt dels vissa lättnader i formaliteterna vid ansökningar om bidrag.

Vad angår statsbidragens storlek kan det ifrågasättas, om desamma icke redan under de förhållanden, som rådde vid deras fastställande, voro väl små. Till följd av penningvärdets fall och de svårigheter, som hittills mött att under nu rådande förhållanden upparbeta centralkassornas rörelse till någon större omfattning, hava bidragen blivit alldeles otillräckliga för det med dem avsedda ändamålet att lämna central-

kassornas det stöd, de behöva för att övervinna den första tidens svårigheter. Särskilt är att märka, att, i den mån rörelsen för att vinna den omsättning, som är erforderlig, för att kassorna skola kunna beräknas en gång skola bära sig, måste utsträckas över områdena för ett flertal län, såväl organisations- som förvaltningskostnaderna måste väsentligen ökas. Främst gäller detta den del av organisationskostnaderna, som belöper å det förberedande upplysningsarbetet, och sådana förvaltningskostnader som kostnaderna för centralföreningarnas övervakande och rådgivande verksamhet. Samtliga dessa kostnader växa ju med avståndet från den plats, där centralkassans styrelse har sitt säte och medföra icke motsvarande ökning i inkomsterna, förr än i varje ort ett större antal jordbrukskassor hunnit uppstå och ansluta sig till vederbörande centralkassa.

En höjning i bidragen synes mig alltså erforderlig. Vad organisationsbidragen angår, lärer denna höjning kunna inskränkas till medgivande av särskilda tilläggsbidrag för varje län utöver ett, varav centralkassas verksamhetsområde består. I fråga om storleken av dessa tilläggsbidrag anser jag desamma bära bestämmas till 1,000 kronor för det första länet och 500 kronor för vart och ett av övriga län. Förvaltningsbidragen åter torde bära undergå förhöjning såväl genom ökning av själva grundbidragen som medelst årliga tilläggsbidrag, motsvarande dem till organisationsbidragen. Med hänsyn till penningvärdets sjunkande synes mig en fördubbling av grundbidragen icke vara oskäligen. De årliga beloppen av tilläggsbidragen torde bära fastställas till samma belopp som de föreslagna tilläggsbidragen till organisationsbidragen.

Efter den höjning av de årliga förvaltningsbidragen, som sålunda ifrågasatts, lärer något sådant särskilt understöd åt Mälarprovinsernas centralkassa, som det, varom nämnda kassa gjort framställning, icke bära ifrågakomma. Jag hemställer alltså, att denna framställning måtte lämnas utan vidare aveende.

Även må erinras, att genomförandet av de av mig nu föreslagna ändringarna icke torde bära medföra någon väsentlig förhöjning i statsverkets utgifter för ändamålet. Till följd av den föreslagna utvidgningen av maximum för centralkassornas verksamhetsområden till ända till sex län lärer nämligen höjningen i det till varje centralkassa utgående bidraget i stort sett komma att uppvägas genom minskning i antalet bidragkrävande kassor överhuvudtaget.

Vad slutligen angår de önskingar, som framkommit om förenklingar i formerna för ansökningar om statsbidrag, gå nämnda önskemål ut på befrielse från skyldigheten att ingiva vissa handlingar. Beträf-

fande sådana handlingar, som antingen, såsom föreningens stadgar, redan förut böra finnas tillgängliga hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, eller vilka, såsom bevisen om registrering och om godkännande från det allmännas sida, icke innehålla upplysningar om andra förhållanden än sådana, som redan äro kända för Kungl. Maj:ts befallningshavande, finner jag icke något hinder möta för att medgiva den sökta befrielsen. Däremot anser jag det fortfarande böra åligga vederbörande kassor att ingiva de övriga handlingar, som avses med de gjorda framställningarna, nämligen avskrifter av förvaltnings- och revisionsberättelserna samt protokoll angående ansvarsfrihet för styrelsen. Dessa handlingar kunna nämligen icke undvaras, om Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning skall kunna göras fullt saklig och självständig.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes genom proposition föreslå riksdagen att besluta, att mom. 2 och 5 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skola från och med den 1 januari 1919 erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor, (*centralkassa för jordbrukskredit*) kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2,000 kronor jämte ett tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor för ett län och 500 kronor för varje ytterligare län samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 4,000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 2,000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 1,000 kronor under vart av ytterligare fyra år, med tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor om året för ett län och 500 kronor om året för varje ytterligare län.

Mom 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, handlägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

Ansökan om förvaltningsbidrag skall vara åtföljd av:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock, där ansökingen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal

medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa, därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit, yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget.

Till vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . vid detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

Bilaga I.

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor.

Häriigenom förordnas att §§ 3, 7, 8, 9, 14, 15, 17 och 29 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor skola från och med den 1 juli 1918 erhålla följande ändrade lydelse.

§ 3.

Kassans stadgar skola innehålla bestämmelser uti de i §§ 4—21 samt § 29 andra stycket här nedan berörda ämnen; och må dessa bestämmelser icke avvika från vad i nämnda paragrafer föreskrives.

§ 7.

Delaktighet i jordbrukskassan beräknas efter det antal hektar odlad jord, för vilket medlem vunnit inträde i densamma.

För ägare eller brukare av jord inom kassans verksamhetsområde må annan mark icke medtagas i beräkningen än den, han verkligen äger eller brukar inom området; dock att, om brukningsdel sträcker sig över gränsen för detta, delaktighet i kassan må kunna vinnas för brukningsdelen i dess helhet. Vid beräkandet av delaktigheten för sådan medlem må, intill ett sammanlagt antal av sextio hektar ängsmark, ströängar icke inräknade, en hektar sådan mark beräknas som en tredjedels hektar odlad jord och, intill ett sammanlagt antal av etthundratjugo hektar skogs- och betesmark, en hektar dylik mark räknas lika med en sjätte-dels hektar odlad jord.

Är fastighet av ägaren uppläten åt annan till brukande, må ägaren ej vinna delaktighet för mer än hälften av fastighetens areal odlad jord på ovannämnda sätt beräknad.

Beträffande annan medlem än i andra stycket avses, skola stadgarna ange det antal hektar odlad jord, för vilket sådan medlem skall anses ingå i kassan.

I övrigt skall gälla, att ingen må kunna vinna inträde i kassan för mer än etthundra hektar odlad jord eller för större areal, än som motsvarar en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits; att vid beräkning av den areal, för vilken delaktighet må vinnas, område, som understiger en hektar, räknas för en hektar, och att jämväl i övrigt brutet tal utjämnas till närmast högre hela tal; att medlem icke må för samma brukningsdel vara medlem jämväl i annan jordbrukskassa; samt att stadgarna skola innehålla bestämmelser angående de jämkningar uti delaktigheten, som betingas därav, att medlem må hava upphört att vara ägare eller brukare av jord, varför delaktighet vunnits, eller att genom utträde av medlemmar den areal, för vilken han äger delaktighet, kommit att överstiga en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemmarna äga delaktighet i kassan.

§ 8.

Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket medlem är berättigad att genom kassan erhålla lån, (medlems *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt, och må med det undantag, varom här nedan i § 29 sägs, ej sättas högre än till tvåhundra kronor för varje hektar odlad jord, för vilken han äger delaktighet i kassan.

§ 9.

Beträffande medlemmarnas bidragsplikt och deras ansvarighet för kassans förbindelser skall särskilt iakttagas:

1:o) att medlems insats skall vara minst tio kronor för varje påbörjat tiotal hektar odlad jord, varför han vunnit inträde i kassan;

2:o) att medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat; samt

3:o) att medlems personliga ansvarighet icke må bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande en och en halv gång hans lånerätt.

§ 14.

De ändamål, för vilka lån må kunna av kassan lämnas medlemmarna, skola vara i stadgarna angivna och må ej vara andra än följande, nämligen:

a) inköp av:

1:o) för jordbruket nödiga eller nyttiga husdjur och maskiner;

- 2:o) utsäde;
- 3:o) foder- och gödselmedel samt torvströ;
- b) beredande av rörelsemedel i övrigt för jordbrukets drift under de tider av året, då fastighetens avkastning är lägst;
- c) beredande av medel för bedrivande av sådan binäring till jordbruket, vilken lämpar sig för egendomen;
- d) anläggande av vatten- eller avloppsledning eller anordning för gödsels tillvaratagande eller för ekonomiskt utnyttjande av jordbruks-egendoms tillgångar med vad därtill hör;
- e) anläggande av ängsvattning eller förbättringsarbeten å redan befintlig sådan anläggning eller å hagmark eller annan betesmark;
- f) smärre grundförbättringar samt uppförande av smärre ekonomi-byggnader;
- g) skogsodlingsåtgärder av mindre omfattning;
- h) erläggande av insats för inträde i annan ekonomisk förening, som avser antingen beredande av tillgång till redskap och maskiner, som erfordras för jordbruket, eller utsäde eller foder- och gödselmedel eller torvströ eller avelsdjur, eller ock tillgodogörande av produkter av jordbruket eller någon dess binäring.

§ 15.

För tillgodoseende av lånebehov, som avses i § 14 under a) 2:o) och 3:o) samt b) och c), må kassan kunna med medlem öppna kreditiv-räkning eller löpande räkning till belopp, som efter prövning av föreliggande behov finnes skäligt.

För ändamål, varom i § 14 under d), e), f) och g) förmäles, må växelkredit icke användas.

I övrigt skall gälla, att för ett och samma ändamål växelkredit ej må anlitas under längre tid i en följd än nio månader; att lån, som kassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid, än den kassan själv åtnjuter; att, därest kassan är ansluten till centralkassa, åt samme medlem ej må utan medgivande av centralkassans styrelse utlämnas lån till sammanlagt belopp överstigande tio tusen kronor; samt att, därest kassan för egen räkning mottager insättningar på sparkasseräkning, minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlems sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassareserv, som förmäles i § 17 här nedan, eller i lån å återbetalningstid, som ej överstiger ett år.

§ 17.

Utöver vad som följer av stadgandet i § 15 första stycket må kassan icke för egen räkning driva annan inlåningsrörelse än å sparkasseräkning. Ej heller må kassan å dylik räkning mottaga insättningar annat än från medlemmarna eller, i den mån dessa utgöras av ekonomiska föreningar, deras medlemmar.

Innan insatskapitalet uppgår till minst ettusen kronor, må sådan inlåningsrörelse icke påbörjas.

Å medel, som insättas å sparkasseräkning, må icke gottgöras ränta för högre belopp än tre tusen kronor av varje insättares tillgodohavande.

Ej må kassan ikläda sig skyldighet att återbetala på sparkasseräkning insatta medel annorledes än viss tid efter uppsägning; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång.

Jordbrukskassa, som för egen räkning driver inlåningsrörelse, vare skyldig att i tillgångar, bestående av statens, allmänna hypoteksbankens, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller kommuners obligationer eller fordran hos bankinrättning, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, eller hos godkänd centralkassa för jordbrukskredit, till vilken kassan är ansluten, redovisa kassareserv, som tillsammans med den inneliggande kassan motsvarar minst en tiondedel av insättarnas behållning. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av kassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet äger ytterligare utbekomma.

Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

§ 29.

Till jordbruk hänföras i denna kungörelse även trädgård-skötsel och annan därmed jämförlig verksamhet, som avser frambringande av kulturväxter.

För jord, som brukas på sätt, varom i denna paragraf är fråga, må lånerätten kunna förhöjas till fyrahundra kronor för varje hektar, dock, där jordbrukskassan är ansluten till centralkassa, endast efter samtycke av dennas styrelse och på de villkor ifråga om säkerhet, som nämnda styrelse bestämmer.

Bilaga II.

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit.

Härigenom förordnas att §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit skola från och med den 1 juli 1918 erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Centralkassans verksamhetsområde skall vara sammanhängande och skilt från andra centralkassors. Det skall sammanfalla med gällande länsindelning och må ej omfatta mer än högst sex län.

§ 20.

Centralkassa må ej vinna godkännande från det allmännas sida med mindre till densamma äro anslutna minst tio jordbrukskassor och den har ett tecknat sammanlagt insatskapital av minst sex tusen kronor.

Är centralkassas verksamhetsområde avsett att omfatta mer än ett län, må godkännande ej lämnas med mindre nämnda område finnes vara lämpligen bestämt. Vid prövningen härav skall särskild hänsyn tagas därtill, att styrelsen må utan större svårigheter eller oskäligen kostnader kunna övervaka de anslutna jordbrukskassornas verksamhet. Ej heller må godkännandet lämnas, där från något av länen icke så stort antal jordbrukskassor som tio anslutit sig till centralkassan, såvida icke godkännandet tillstyrkts av detta läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

§ 24.

Godkänd centralkassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse eller bereda lån åt andra än sina medlemmar.

Bilaga III.**Förslag**

till

Kungörelse angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Med ändring av vad kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit innehåller häremot stridande förordnas, som följer:

§ 1.

Godkännande från det allmännas sida må ej vägras centralkassa för jordbrukskredit av anledning att enligt dess stadgar till medlemmar i densamma må kunna intagas andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, därest i stadgarna finnas intagna bestämmelser i överensstämmelse med vad här nedan i §§ 2—6 stadgas.

Ej heller må, där nyssnämnda villkor iakttagits, godkännande vägras å sådan ändring i stadgarna för redan godkänd centralkassa, att till medlemmar i densamma må kunna intagas andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

§ 2.

Till medlem i centralkassan må ej intagas annan ekonomisk förening än sådan, vilkens styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde, ej heller annan förening än sådan, vars medlemmar äro personligen ansvariga för dess förbindelser och som har till ändamål befördandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binäringsutveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binäringsprodukter.

§ 3.

Det högsta belopp, intill vilket annan ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa skall vara berättigad att genom centralkassan erhålla lån (ekonomisk förenings *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt och må ej sättas högre än till halva det belopp, varmed den ekonomiska föreningen ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med en tredjedel av det belopp, varmed föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser.

§ 4.

Åt ekonomisk förening, som i § 3 avses, må, oavsett till vilket belopp dess lånerätt uppgår, icke, utan att särskild fullgod säkerhet ställes, genom centralkassan beredas lån till högre belopp, än som motsvarar en tjugondel av samtliga medlemmars i centralkassan sammanlagda lånerätt.

§ 5.

I låneförbindelse, vilken utfärdas av ekonomisk förening, som i § 3 avses, skall alltid finnas intagen bestämmelse, att lånet må av centralkassans styrelse uppsägas till inbetalning viss tid, ej överstigande sex månader efter uppsägningen, därest styrelsen finner sådant erforderligt för att centralkassan skall kunna nöjaktigt tillgodose de till densamma anslutna jordbrukskassornas lånebehov.

§ 6.

I allt, varom ej i enlighet med ovan meddelade bestämmelser särskilt stadgats, skall ekonomisk förening, som i § 3 avses, vara såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter likställd med till centralkassan anslutna jordbrukskassor.

§ 7.

Genom vad härovan stadgats göres ej ändring uti vad i § 20 av ovannämnda kungörelse den 18 juni 1915 föreskrives ifråga om det minsta

antal jordbrukskassor, som skola hava anslutit sig till centralkassa, för att denna må vinna godkännande från det allmännas sida, eller uti stadgandet i § 28 av samma kungörelse därom, att åt centralkassa lämnat godkännande kan återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under tio och bristen ej inom viss tid fyller.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1918.
